Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta financí a účetnictví

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011 Jiří Kapitán

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta financí a účetnictví

Katedra bankovnictví a pojišťovnictví

Studijní obor: Bankovnictví a pojišťovnictví

Analýza platebních systémů v České republice a Nizozemsku

Autor diplomové práce: Jiří Kapitán

Vedoucí diplomové práce: Ing. JUDr. Otakar Schlossberger, Ph.D.

Rok obhajoby: 2011

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Analýza platebních systémů v České republice a Nizozemsku“ jsem vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v přiloženém seznamu.

V Praze dne

Jiří Kapitán

Poděkování:
Rád bych poděkoval panu Ing. JUDr. Otakaru Schlossbergerovi, Ph.D, vedoucímu mé diplomové práce, za jeho cenné rady a připomínky, které mi v průběhu tvorby této práce velice pomohly.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá analýzou mezibankovních platebních systémů v České republice a Nizozemsku. V práci jsou popsány základní charakteristiky platebních systémů včetně jejich rozdělení podle různých hledisek. Práce obsahuje přehled právních norem, které mají vliv na provoz platebních systémů v Evropské unii i v obou analyzovaných zemích. Dále je provedena analýza mezibankovních platebních systémů v České republice a v Nizozemsku, přičemž v Nizozemsku jsou dva systémy, velkoobjemový systém TARGET2-NL a retailový Equens, v České republice je pouze systém CERTIS, který provádí jak velkoobjemové, tak retailové transakce. V poslední části diplomové práce je zpracována podrobná analýza statistických informací o těchto platebních systémech pro období 2005 až 2009.

Obsah

Úvod ……8
1 Platební systém 10
1.1 Dělení platebních systémů 10
1.1.1 Volně organizovaná struktura 10
1.1.2 Pevně organizovaná struktura 11
1.1.3 Velkoobjemové vs. retailové platební systémy 17
1.2 Riziko v platebních systémech 17
1.2.1 Dělení rizik 17
1.2.2 Řízení rizik 18
1.3 S.W.I.F.T. 21
1.3.1 Vývoj 21
1.3.2 Swiftová zpráva 21
1.3.3 Swiftová adresa 23
2 Právní rámec 25
2.1 Právní rámec v EU 25
2.1.1 Směrnice 2007/64/ES 25
2.1.2 Směrnice 98/26/ES 26
2.1.3 Nařízení (ES) 1781/2006 27
3 Platební systém v České republice 29
3.1 Právní úprava 29
3.1.1 Zákon 284/2009 Sb., o platebním styku 30
3.2 Historie 31
3.3 CERTIS 32
3.3.1 Účastníci systému 33
3.3.2 Poplatky za služby systému 37

3.3.3 Provozní doba ... 38
3.3.4 Typy plateb ... 38
3.3.5 Způsob vypořádání ... 39
4 Platební systém v Nizozemsku ... 40
4.1 Právní úprava ... 40
4.1.1 Zákon o neodvolatelosti zúčtování ... 40
4.1.2 Zákon o přeshraničních platebních službách ... 40
4.1.3 Identifikační (poskytování služeb) zákon ... 41
4.1.4 Zákon o finančním dohledu ... 41
4.2 TARGET2 ... 41
4.2.1 Účastníci systému ... 42
4.2.2 Poplatky za služby ... 45
4.2.3 Provozní doba ... 47
4.2.4 Typy plateb ... 47
4.2.5 Způsob vypořádání ... 48
4.3 EQUENS ... 48
4.3.1 Účastníci systému ... 48
4.3.2 Provozní doba ... 48
4.3.3 Typy plateb ... 49
4.3.4 Způsob vypořádání ... 49
5 Další platební systémy v EU ... 51
6 Analýza platebních systémů v České republice a Nizozemsku ... 52
6.1 Nizozemsko ... 52
6.2 Česká republika ... 52
6.3 Porovnání vývoje základních ekonomických ukazatelů ... 53
6.4 Instituce poskytující platební služby ... 54

6.5 Účast v jednotlivých platebních systémech 56
6.6 Počet transakcí 58
6.7 Hodnota transakcí 65
Závěr 76
Seznam použitých informačních zdrojů 80
Seznam tabulek 83
Seznam grafů 84
Seznam obrázků 84
Přílohy 85

Úvod

Úloha peněz byla a je ve světě velice důležitá. Peníze, jakožto prostředek směny jsou využívány k platbám za zboží, finanční aktiva a služby. V současné době mezinárodního obchodu, internetu, bleskové elektronické komunikace a rychlých přenosů informací, je zdůrazněn požadavek na bezproblémový transfer peněžních prostředků, který musí být nejen rychlý, ale i bezpečný. V dnešní době většina peněžních plateb neprobíhá v hotových penězích, ale spíše se jedná o elektronické transfery peněz, mezi které řadíme např. příkazy k úhradě, inkasa a platby pomocí platebních karet. V zásadě se vždy jedná o transakci peněžních prostředků mezi dvěma subjekty, které spolu např. obchodují nebo plní své smluvní povinnosti. Způsob, jakým se peníze dostanou od jednoho subjektu druhému, je úlohou platebních systémů, které jsou náplní této diplomové práce.

Jako cíl mé diplomové práce jsem si stanovil analyzovat platební systémy v České republice a Nizozemsku se zaměřením na mezibankovní převody. Cílem analýzy je poskytnout jak teoretická, tak empirická data o jednotlivých platebních systémech i o platebních systémech obecně.

V prvních dvou kapitolách se budu zabývat různými charakteristikami platebních systémů ve světě. První kapitola pojednává o dělení platebních systémů z hlediska přesahu hranice banky a organizační struktury. Dále zde rozeberu různé principy, na základě kterých se vypořádávají a zúčtovávají závazky jednotlivých účastníků. Vzhledem k požadavkům na rychlé a bezproblémové převody se budu věnovat i systému S.W.I.F.T., který ve světě zajišťuje přenos finančních informací mezi zainteresovanými subjekty. Na konci první kapitoly se budu věnovat problematice rizika v platebních systémech. Rozeberu zde jednotlivé druhy rizik a popíšu způsob jejich řízení.

Druhá kapitola je věnována právním normám, které ovlivňují platební systémy v Evropské unii a jsou základem, kterým se musí řídit legislativa v rámci jednotlivých členských států. Budou zde uvedeny různé evropské směrnice a nařízení, které mají bezprostřední souvislost s platebními systémy.

Kapitoly tři a čtyři jsou věnovány rozboru konkrétních platebních systémů v České republice a Nizozemsku, ve kterých budou charakterizovány z hlediska různých

charakteristik, jako jsou lokální právní úpravy, účastnictví v systému, poplatky za služby, průběh vypořádání, pracovní doba atd.

Poslední, pátá kapitola, se zabývá analýzou statistických dat jednotlivých platebních systémů v obou zemích a jejím porovnáním. Jsou zde k nalezení základní údaje o analyzovaných zemích, a veškerá data vycházející z činnosti tamních platebních systémů. Analyzuji a porovnávám zde údaje jako počty transakcí, hodnoty transakcí, množství účastníků a některé makroekonomické veličiny. Z těchto údajů pak dopočítávám ukazatele, které jsou vhodné pro zhodnocení činnosti a porovnávání platebních systémů se systémy v jiné zemi.

1 Platební systém

Tento[1] pojem se dá v užším slova smyslu chápat jako systém mezibankovního převodu peněžních prostředků (IFTS)[2]. Širší význam platebního systému ovšem sdružuje veškerá pravidla, úkony, zpracování, platební instrumenty, subjekty a v tom i IFTS, který umožňuje peněžní oběh v zemi nebo ve více zemích se společnou měnou. V širším slova smyslu je možné systém rozdělit na 3 hlavní oblasti: První jsou platební instrumenty, které fungují jako prostředek k předání pokynu k odeslání platby nebo k inkasu. Těmito instrumenty jsou příkazy k úhradě nebo inkasu. Druhá oblast zahrnuje zpracování těchto pokynů a jejich vzájemný přenos mezi bankami. Poslední oblast zajišťuje vypořádání mezi bankami, kde banka plátce vyrovná závazky vůči bance příjemce.

Platební systém v širším smyslu tedy sestává nejen z institucí, které provádějí zúčtování a vypořádání, ale i z jejich členů, např. finančních institucí, které zákazníkům (spotřebitelé, podniky, státní administrativa) nabízejí platební účty, prostředky a služby. Podoba systému závisí také na daném trhu, který má určitá pravidla a zvyklosti. V neposlední řadě je platební systém dotvářen právním rámcem platným v dané oblasti.

1.1 Dělení platebních systémů[3]

Platební systémy zajišťují převody peněžních prostředků mezi dvěma klientskými účty. Můžeme je dělit ze dvou hledisek. První z nich je kritérium přesahu přes hranice banky. Platby, které probíhají mezi dvěma účty u stejné banky, jsou zajišťovány vnitrobankovními (in-house)[4] systémy. Naopak platby mezi dvěma účty v různých bankách probíhají pomocí mezibankovních systémů. Druhé hledisko je zaměřeno na organizační strukturu platebních systémů. Podle tohoto hlediska se dělí na systémy s volnou organizační strukturou a na systémy pevně strukturované.

1.1.1 Volně organizovaná struktura

Tato struktura platebních systémů se vyznačuje korespondenčními účty, které si vedou banky navzájem. Přes tyto účty pak probíhá přenos peněžních prostředků. Volně

[1] Zdroj: (11) European Central Bank. *The Payment System*, str. 25

[2] Interbank funds transfer system

[3] Zdroj: (1) Polouček, Stanislav a kol. *Bankovnictví*, str. 148

[4] Zdroj: (11) European Central Bank. *The Payment System*, str. 37

organizovaná struktura se používá hlavně v zahraničním platebním styku. V systému s velikým počtem plateb mezi velikým počtem bank v různých zemích, některé z bank vystupují jako korespondenční. Tyto banky vedou korespondenční účty ostatním bankám a zbavují tak ostatní banky nutnosti mít korespondenční účty vzájemně se všemi bankami světa. Banky tedy mohou uskutečňovat platební styk přímo s bankami, s kterými mají navzájem otevřené korespondenční účty nebo přes korespondenční banky s bankami, s kterými nemají vzájemně tyto účty otevřené. Účty, které mají banky navzájem otevřené, se nazývají nostro a [5]loro. Názvy těchto účtů vycházejí z latiny, kde nostro znamená „naše“ a loro pak „vaše“. Toto označení je zde myšleno z pohledu domácí, např. české banky. Z hlediska bilance banky je pak nostro účet aktivní a loro účet pasivní. V případě zahraničního platebního styku mezi bankami, které nemají vzájemně otevřené korespondenční účty, zde vystupuje 3. banka, tzv. korespondenční banka [6]. Tato instituce má otevřené korespondenční účty pro obě banky, jedná se tedy o nostro účty těchto bank u korespondenční banky, příp. o loro účty z pohledu korespondenční banky. Teoreticky je možné, že v řetězci mezi bankou posílající peníze a bankou přijímající, je více než jedna korespondenční banka (prostředník). Korespondenční banky pak mají, stejně jako v případě platebního styku mezi dvěma bankami, vzájemně otevřené korespondenční účty. V minulosti byla tato volně organizovaná struktura nejpoužívanějším nástrojem pro bezhotovostní mezibankovní platby, jak pro zahraniční, ale i pro vnitrostátní platby. V současnosti je systém korespondenčních bank stále používán, avšak s rozvojem moderních platebních systémů a zúčtovacích center, hlavně ve vnitrostátním a přeshraničním platebním styku, je jeho význam menší než v minulosti.

1.1.2 Pevně organizovaná struktura

V pevně organizované struktuře vystupují zúčtovací systémy, jejichž provoz je zákonně upraven. Účastníci těchto systémů provádějí navzájem mezi sebou platby prostřednictvím zúčtovacího centra. Často je centrum provozováno centrální bankou daného státu, není to však pravidlem, může být provozováno i jinou finanční institucí.

[5] Místo „loro“ se v zahraniční literatuře může vyskytovat pojem „vostro“

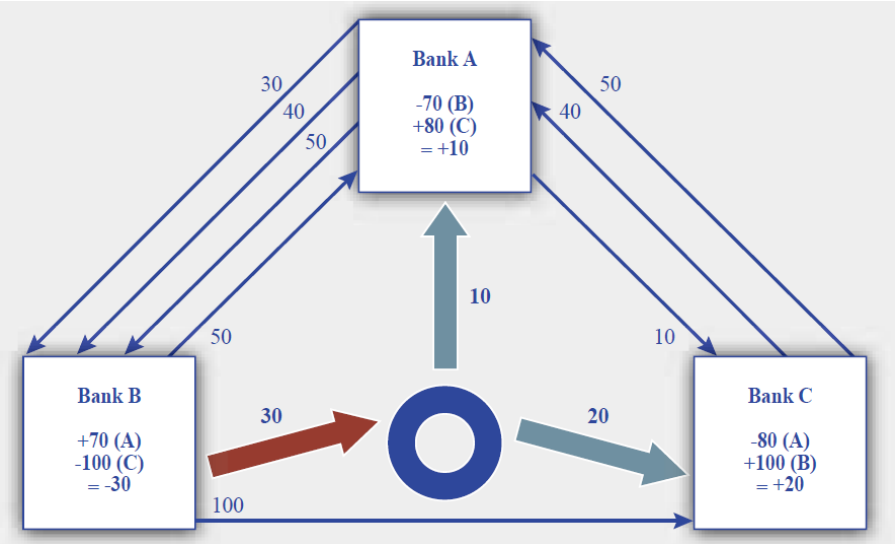
[6] V AJ: Correspondent bank, Service-providing bank

Zúčtovací systémy je možno rozdělit na [7]dva způsoby vzájemného zúčtování závazků. Jedná se o principy netto a brutto, přičemž každý z nich má své výhody a nevýhody.

1.1.2.1 Netto princip

Prvním způsobem je netto princip, ve kterém se položky vzájemně započtou[8]. Vzájemné započtení[9] probíhá až do předem stanovené doby, kdy se vypočítá čistá pozice zúčastněných bank. Tato operace se provádí vzájemně mezi dvěma[10] účastníky nebo mezi větším množstvím[11] účastníků. Čistá pozice jednotlivých účastníků se vypočítává jako rozdíl hodnoty všech plateb přijatých a hodnoty všech plateb odeslaných. Výsledkem této kalkulace je čistá pozice, která může být kladná (net credit) nebo záporná (net debit). V závislosti na výsledné pozici se pak upraví zůstatky na účtech zúčastněných bank ve vypořádací instituci. Schéma multilaterálního započtení je možné pochopit z obrázku č. 1.

Obrázek č. 1: Zúčtování čisté pozice účastníků v multilaterálním netto systému

Zdroj: (11) European Central Bank. *The Payment System.*

[7] Zdroj: (11) European Central Bank. *The Payment System.*

[8] Nebo také netting, offseting

[9] Designated-time net settlement

[10] Bilaterální započtení (bilateral netting)

[11] Multilaterální započtení (multilateral netting)

Započtení je pro potřeby právní prosaditelnosti v případě selhání protistrany možno dělit na tři základní druhy:[12]

Platební započtení (payment netting) nebo vypořádací započtení (settlement netting) nebo také započtení závazků (obligation netting) je způsob započtení, kdy se mezi dvěma účastníky během celého dne vzájemně započtou všechny platby a na konci se pak místo několika plateb provede jediná, výsledná čistá platba. Tímto způsobem se sníží vypořádací riziko (riziko protistrany, kreditní riziko) a stejně tak se sníží celkové transakční náklady. Díky vzájemnému započtení se partnerům snižuje výše maximální ztráty.

Uzavírací započtení (close-out netting, default netting) nastává v případě, že se partner v platebním styku stává nesolventní a dojde u něj k přesně definované události selhání (defaultu). Uzavírací započtení tedy může být uplatněno pouze pokud mají partneři uzavřenou dohodu o započtení závazků a pokud nastane definovaná událost selhání. Započtení pak zahrne veškeré dosud nesplatné závazky a pohledávky mezi partnery do jediné částky. Pokud však partneři nemají uzavřenou dohodu a nenastane předem definovaný default, uzavírací započtení není možné a jednotlivé závazky se musejí vypořádat samostatně a ve stanovených okamžicích.

Novační započtení (novation netting, netting by novation) je druh započtení, kde se závazky se stejnými splatnostmi mezi dvěma či více partnery nahradí jedním závazkem v rámci nové smlouvy. Několik závazků se stejnou splatností se tedy mezi partnery nahradí závazkem jediným. Pokud se jedná o závazky v různých měnách, pro stejné datum splatnosti pak ve výsledku je tolik závazků jako byl počet měn v původních smlouvách.

Ve většině případů je započtení (netting) jednou z činností clearingového centra nebo instituce. V ostatních případech organizace, která provádí netting, pošle vypořádací instituci instrukce k provedení vypořádání. Ty je možné poslat buď přímo (pokud k tomu má povolení od účastníka) nebo nepřímo přes účastníka.

Pro velkoobjemové platby je zpravidla vypořádací institucí centrální banka, zatímco u retailových plateb bývá umožněno provádět vypořádání vedle centrální banky i komerčním bankám.

[12] Zdroj: (3) Jílek, Josef. Peníze a měnová politika, str. 701

Netto princip se vyznačuje poměrně nízkým požadavkem na likviditu, protože ve značné míře snižuje celkový objem skutečně přenesených plateb.

1.1.2.2 Brutto princip

Druhým způsobem je brutto princip, kde zúčtování jednotlivých plateb probíhá bez započtení ostatních plateb mezi účastníky. Na konci každé platby jsou tedy zúčtovány kreditní a debetní položky na účtech obou účastníků. Systémy, které fungují na brutto principu, mohou být ještě rozděleny na ty, kde zúčtování probíhá v jednom nebo více předem stanovených časových okamžicích během zúčtovacího období, tedy dávkový[13] systém zúčtování, a na ty, kde zúčtování probíhá v reálném čase, tedy průběžný[14] způsob zúčtování (RTGS).

Při vypořádání platebního příkazu v systému RTGS se zároveň odečte částka z účtu plátce a přičte částka na účet příjemce. Jakmile toto proběhne, je transakce považována za provedenou (finální). Skutečnost, že je transakce provedena okamžitě po podání příkazu v průběhu dne, má jednu nemalou výhodu, není zde riziko, že by plátce neplnil, tedy kreditní riziko. Vzhledem k uvedené bezpečnostní výhodě je zavedení platebních systémů RTGS podporováno centrálními bankami a v dnešní době je nejrozšířenějším systémem ve vyspělých ekonomikách. Tyto systémy jsou pak často vlastněny a vedeny přímo centrální bankami.

Vzhledem k principu vypořádání se u RTGS systémů projevují vysoké nároky na likviditu v průběhu dne, ty několikanásobně převyšují požadavky na likviditu pro srovnatelné objemy plateb v rámci netto systémů. K usnadnění problémů s likviditou centrální banky často nabízejí bankám vnitrodenní úvěry. Ke kontrole toků prostředků systémem si někdy účastníci systému stanovují limity, které dojednávají s ostatními bilaterálně nebo multilaterálně. Pokud plátce nedisponuje dostatkem likvidních prostředků k vypořádání platby nebo případně nesplnil jiné podmínky, převod není proveden a systém zařadí příkaz do fronty nebo plátci příkaz vrátí zpět. V případě, že systém neprovedené příkazy zařazuje do fronty, po doplnění peněžních prostředků se příkazy provedou.

[13] Designated-time gross settlement

[14] Real-time gross settlement (RTGS)

Je však možné v rámci fronty přiřadit jednotlivým čekajícím příkazům priority stejně tak jako zrušit jednotlivé příkazy. To, jakým způsobem a v jakém pořadí se příkazy budou uvolňovat a provádět, je dána dohodnutými podmínkami systému.

Je zde několik možností (algoritmů), které určují způsob, jak se příkazy uvolňují k vypořádání. Nejjednodušší algoritmy fungují na klasickém principu, že jsou provedeny nejdříve ty příkazy, které přišly dříve (FIFO). Pokročilé algoritmy kromě principu FIFO umožňují účastníkovi systému pořadí ve frontě přerovnat nebo nastavit priority jednotlivým příkazům. Tyto dva zmíněné typy algoritmů braly v potaz každého účastníka izolovaně a uvolňovaly příkazy z fronty na základě individuálních situací. Komplexní algoritmy se zabývají několika účastníky zároveň a vyhledávají několik příkazů, které se z velké většiny vykompenzují navzájem. Tyto platby jsou pak vyrovnány v jeden okamžik proti sobě. Okamžik vyrovnání je předem stanoven nebo nastane po určité události.

Systémy RTGS jsou většinově zastoupeny u finančních institucí pro vypořádání velkoobjemových operací nebo u operací, kde je kladen požadavek na rychlost. Navíc se RTGS používá pro vypořádání závazků vycházejících z činnosti retailových netto systémů. Díky těmto skutečnostem je objem transakcí v systémech RTGS značný.

1.1.2.3 Hybridní systémy

Kromě výše zmíněných principů vypořádání plateb existuje ještě hybridní princip. Jak už název napovídá, jedná se o kombinaci nenáročnosti na likviditu netto systémů na jedné straně a minimalizace kreditního rizika protistrany brutto systémů na straně druhé. Hybridní systémy se zavádějí v současné době současně s rozvojem různých optimalizačních procesů v platebních systémech. Klasické netto systémy provádějí několik vypořádacích cyklů za den, zatímco hybridní systémy se snaží provést co nejvíce vypořádacích cyklů za den. Stejně jako u RTGS je možné v systému využívat různých nástrojů na doplnění likvidity a algoritmů uvolňování příkazů z fronty. Hybridní systémy mohou mít dva způsoby vypořádání. Prvním je klasický RTGS způsob, který se používá k vypořádání platebních příkazů s vysokou prioritou a druhý je netto způsob, kde se jednotlivé příkazy započítavájí proti sobě. Hybridní systémy mají dvě zásoby likvidity pro každý způsob vypořádání. V tabulce č. 1 jsou znázorněny hlavní platební systémy v eurozóně a ve státech G10 s uvedením druhu systému.

Zkratky použité v tabulce: BN=bilaterální započtení, MN=multilaterální započtení, G=brutto princip, N=netto princip, BA=dávkové zpracování

Tabulka č. 1: Hlavní platební systémy v Eurozóně a ve státech G10 za rok 2008

Země/Oblast	**Název systému**	**Druh systému**	**Počet transakcí (miliony)**	**Hodnota transakcí (biliony eur)**	**Průměrná hodnota transakce (tisíce eur)**
Velkoobjemové platební systémy					
Eurozóna	TARGET2	RTGS	89,0	607,841	6,827
Eurozóna	EURO1	MN	64,2	73,040	1,138
Kanada	LVTS	MN	5,7	29,260	5,133
Japonsko	BOJ-NET	RTGS	8,5	194,173	22,844
Japonsko	FXYCS	RTGS	7,5	34,049	4,540
Spojené království	CHAPS	RTGS	34,6	89,900	2,598
Spojené státy	Fedwire	RTGS	131,4	513,309	3,906
Spojené státy	CHIPS	MN/BN/G	92,0	345,906	3,760
Globální	CLS	RTGS	134,4	690,073	5,134
Retailové platební systémy					
Eurozóna	STEP2	BA	383,4	1,905	5,0
Eurozóna	CORE	MN	12 491,3	5,234	0,4
Eurozóna	Equens	MN/BA	4 039,8	2,003	0,5
Eurozóna	RPS	MN	2 465,4	2,345	1,0
Spojené království	VOCA	N	2 578,7	4,916	1,9
Spojené státy	FedACH	BA	11 172,0	13,374	1,2
Kanada	ACSS	MN	5 731,0	3,371	0,6
Japonsko	Zengin System	MN	1 368,2	17,660	12,9
Celkem			**40 797,1**	**2 628,357**	**79,38**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat ECB

1.1.3 Velkoobjemové vs. retailové platební systémy

Platební systémy se dále mohou dělit podle velikosti prováděných plateb na systémy velkoobjemové (LVPS)[15] a retailové (retail)[16]. V prvním případě jde o systémy, které jsou určeny pro zpracování neodkladných plateb nebo plateb vysoké hodnoty. Tyto platby jsou často spojeny s platbami mezi finančními institucemi na finančním trhu představující vysoké hodnoty a vyžadující neodkladné vypořádání. Vzhledem k popsané povaze plateb je nutné, aby systém byl náležitě zabezpečen. Některé velkoobjemové systémy zajišťují i provádění velkého množství plateb malé hodnoty (bulk payments) nebo retailových plateb, ale vždy tyto systémy splňují bezpečnostní požadavky pro provádění a vypořádávání velkoobjemových plateb. Retailové platební systémy mají na starost zbytek plateb, tedy značné množství relativně malých plateb. Mezi ně se řadí platební příkazy, inkasa a platby kartou. Relativně malá hodnota plateb oproti velkoobjemovým systémům se dá vypozorovat v tabulce č. 1 v posledním sloupci.

1.2 Riziko v platebních systémech [17]

1.2.1 Dělení rizik

V souvislosti se značným objemem peněžních prostředků procházejících platebními systémy je důležité identifikovat rizika, která se v této oblasti vyskytují. Bezpečnost a spolehlivost platebních systémů je podstatnou vlastností, která je vyžadována nejenom uživateli systému, ale je na ní závislý celý bankovní sektor. V rámci identifikace rizik se zaměřujeme hlavně na zkoumání dopadů realizovaných rizik na uživatele systému stejně tak jako na celý systém. V platebních systémech rozlišujeme několik druhů rizik:

- **Měnové vypořádací riziko** je součástí úvěrového rizika – Tento druh rizika je specifický pro obchody zahrnující prodej jedné měny a současně nákup měny druhé. Riziko trvá od okamžiku, kdy je podán nezrušitelný příkaz k odeslání prodávané měny do okamžiku přijetí kupované měny. Riziku podléhá celá hodnota kupované měny. Doba, po kterou toto riziko hrozí, je

[15] Large value payment systems (LVPS)

[16] Retail payment systems

[17] Zdroj: (3) Jílek, Josef. Peníze a měnová politika, str. 711,
(11) European Central Bank. *The Payment System*.

tak ovlivněna hlavně časovými parametry a podmínkami platebního systému. Riziko je způsobeno hlavně rozdíly v časových zónách a otevíracích dobách a v nesprávném vyhodnocení rizika bankami. Při snaze o eliminaci tohoto rizika je podstatný požadavek na současné provedení obou částí transakce.

- **Riziko financování** – Jedná se o riziko ztráty, pokud se účastník dostane do dočasné platební neschopnosti. Je to typ likvidního rizika.
- **Úvěrové riziko** (kreditní riziko) – Riziko selhání protistrany. Selháním protistrany se myslí, že z nespecifikovaných důvodů nedostojí svým sjednaným závazkům.
- **Riziko zácpy** – riziko nastává v brutto systémech, pokud mají účastnící aktuální nedostatek likvidity a odkládají odeslání plateb, dokud se jim pomocí příchozích peněžních prostředků nepodaří likviditu doplnit. Problém s nedostatkem likvidity se následně přenáší na další účastníky systému. Zácpa způsobuje, že systém nemůže hladce fungovat.
- **Operační riziko** – V minulosti bylo toto riziko spojováno čistě s poruchami techniky. Nyní toto riziko zahrnuje nedostatečné nebo nezdařené technologické interní procesy, lidský faktor, chyby v systému a externí vlivy.
- **Systémové riziko** – Pokud se účastník systému dostane do platebních potíží, často se potížím neubrání ani ostatní účastníci systému, kteří mají vůči účastníkovi v problémech pohledávky. Důsledkem realizace tohoto rizika mohou pak být úvěrové a likvidní problémy, které se mohou přelévat do dalších systémů nebo trhů a ohrozit tak stabilitu celého finančního systému.

1.2.2 Řízení rizik

Brutto platební systémy jsou oproti netto systémům o mnoho náročnější na likviditu. Riziko likvidity je pak řízeno pomocí různých pomocných instrumentů k doplnění krátkodobé likvidity. Zpravidla se jedná o vnitrodenní úvěry od centrální banky. Úvěry však mohou představovat zdroj kreditního rizika v platebním systému. Centrální banka proto stanovuje požadavky pro poskytnutí úvěrů, hlavně zajištění (kolateralizace) vhodnými aktivy. Pro účastníka platebního systému je tedy důležité mít vždy připravenou zásobu vhodných aktiv k získání likvidity. Dalším nástrojem ke snížení rizika likvidity je správa fronty, do které se dostaly příkazy, které nemohly být provedeny z nedostatku likvidních prostředků. V rámci fronty se dají nastavit priority

provedení příkazů, pokud bude doplněna likvidita. Kromě toho se ke zlepšení likvidity do brutto systému může zavést prvek započtení známý z netto systému. Jedná se tak o hybridní platební systém, který je popsán v kapitole o dělení platebních systémů. Oba dva principy se dobře doplňují, kde netto systém je vhodný na velký počet malých plateb, brutto systém je naopak vhodný pro vypořádání velkých nebo urgentních plateb. Ke snížení rizik tedy u brutto systémů patří hlavně:

- **Kritéria pro vstup do systému**, kde členem se může stát banka nebo finanční instituce, u které se nejméně očekává selhání při splácení vypořádacích závazků. Vstup do systému je tak možný po splnění různých kritérií, která musí být pro všechny ucházející instituce stejné a informace o nich musí být veřejně dostupné. Většinou se jedná o kritéria související se splněním kapitálových, organizačních a technologických požadavků.
- **Vypořádání v reálném čase** a správa front neprovedených příkazů
- Ochrana likvidity pomocí prvku **započtení** (hybridní systém) a pomocí vnitrodenních **kolateralizovaných úvěrů**

Jak už bylo zmíněno výše, **netto** platební systémy jsou náchylné k úvěrovému riziku v důsledku nesouladu mezi okamžikem podání platebního příkazu a konečným (finálním) vypořádáním na konci dne. Pokud selže jeden účastník v systém, vzhledem k propojenosti účastníků v netto systému, dalšímu účastníkovi to může přinést problémy s likviditou, přičemž problém se může šířit dál a v tuto chvíli se zde objevuje i systematické riziko. K redukci rizik netto systémů se řadí hlavně tato opatření:

- **Kritéria pro vstup do systému**, kde členem se může stát banka nebo finanční instituce, u které se nejméně očekává selhání při splácení vypořádacích závazků. Vstup do systému je tak možný po splnění různých kritérií, která musí být pro všechny ucházející instituce stejné a informace o nich musí být veřejně dostupné. Většinou se jedná o kritéria související se splněním kapitálových, organizačních a technologických požadavků.
- **Zvýšení počtu vypořádání** během dne za účelem snížení doby, po kterou jsou účastníci vystaveni kreditnímu riziku.
- **Omezení na velikost jednotlivých plateb**

- **Sledování pozic v reálném čase** – Caps - zavedení bilaterálních nebo multilaterálních kreditních nebo debetních limitů. Limity mohou být stanoveny centrálně systémem nebo vzájemně mezi účastníky. Nejčastěji užívanými caps jsou bilaterální kreditní, kde si banka jako účastník stanoví maximální vnitrodenní čistou kreditní pozici oproti každé jiné bance v systému. Bilaterální debetní caps jsou stanoveny systémem a určují maximální možnou celkovou debetní pozici, kterou banka může zaujmout oproti všem ostatním bankám jako systému. Veškeré tyto stanovené limity musí být kontrolovány systémem.
- **Systémy sdílení ztrát** k pokrytí nejvyšší (nebo dvou nejvyšších) čistých debetních pozic pro případ, že by účastníci s těmito pozicemi selhali v plnění. Ztráty mohou být placeny buď selhávajícím subjektem (defaulter pays), kde každý musí kolateralizovat veškeré debetní pozice, nebo ostatními účastníky (survivor pays), kde ztráty jsou pokryty ostatními, „přeživšími" účastníky. Další formou pokrytí ztrát mohou být dohody o druhu a rozsahu zajištění, které může být ve formě hotovosti a cenných papírů nebo ve formě nevypověditelných úvěrových linek a záruk třetích stran. Každý systém by měl mít vypracované přesné postupy, jak se zachovat v případě, že nastane ztráta. Systém musí vyhodnotit, o jak velkou ztrátu se jedná a podle toho spustí správně nastavené systémy na sdílení ztrát. Spuštění těchto systémů však může způsobit sekundární selhání u účastníků, kteří do té doby měli likviditu pouze na pokrytí svých plateb a nyní musí plnit ještě z titulu systémů sdílení ztrát.

Operační riziko je jedno z rizik, které ovlivňuje všechny systémy bez ohledu na to, zda fungují na brutto nebo netto principu. Důležité je spíše, jak je daný konkrétní systém vystaven tomuto druhu rizika. Provozovatel platebního systému by měl vyvinout propracovaný systém řízení operačního rizika k zajištění bezpečnosti a spolehlivosti a tím ve výsledku docílit posílení stability finančních trhů. Dále by měl prezentovat efektivitu řízení rizik tím, že bude včas a přesně identifikovat zdroje operačního rizika, jejich možné důsledky a že je bude stále sledovat a řídit.

1.3 S.W.I.F.T.[18]

1.3.1 Vývoj

V souvislosti s rozvojem platebního styku a rostoucím podílem bezhotovostních platebních transakcí se zvýšily požadavky na přenos informací. Původně byl pro přenos platebních informací používán dálnopis (telex), který však postupem času ztratil na atraktivitě, vzhledem k zastaralosti, ceně a nesnadnému navazování spojení mezi bankami. Pro potřeby spolehlivého bezhotovostního platebního styku je třeba rychlost, bezpečnost, spolehlivost, dostatečná kapacita, standardizace a automatizace. Jako odpověď na tyto požadavky byl v roce 1973 v Bruselu založen S.W.I.F.T. (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication - Společnost pro celosvětovou mezibankovní finanční telekomunikaci). Společnost měla formu družstva a byla založena 239 bankami z 15 různých zemí Evropy a Severní Ameriky. Do roku 1976 byly stanoveny základní principy fungování, stejně tak jako pravidla pro chod systému. V roce 1976 (systém měl již 515 klientů - finančních institucí - ze 17 zemí) byla spuštěna první provozní centra a v květnu roku 1977 byl S.W.I.F.T. slavnostně spuštěn odesláním první „swiftové“ zprávy. Postupem času se systém stále rozvíjel a v roce 1983 obsluhoval 1000 klientů s více než 100 miliony zpráv. V současnosti S.W.I.F.T. zajišťuje přenos informací pro více než 9700 bankovních organizací, obchodníků s cennými papíry a firemních zákazníků z 209 zemí světa. S.W.I.F.T. v roce 2010 přenesl přes 4 miliardy zpráv, červnu roku 2011pak přenesl téměř 400 milionů zpráv s denním průměrem přes 17 milionů.[19]

1.3.2 Swiftová zpráva[20]

Zprávy používané v systému S.W.I.F.T. obsahují tři hlavní součásti: hlavičku, obsah a trailer. Jednotlivé zprávy se dělí podle funkce a účelu na jednotlivé kategorie, skupiny a typy. Každá zpráva je charakterizována písmeny „MT“ (Message type – Druh zprávy) a třemi znaky x,y,z. (Tedy MT xyz). Znak „x“ určuje kategorii, znak „y“ skupinu a znak „z“ pak určuje typ zprávy. V následujícím přehledu je seznam kategorií:

1. [21]„Systémové zprávy (System Messages)

[18] Zdroj: (8) SWIFT. *SWIFT History*.

[19] Zdroj: (7) SWIFT. *Annual Review*. 2010

[20] Zdroj: (2) Schlossberger, Otakar a Soldánová, Marcela. *Platební styk.*

2. Úhrady klientů a úhrady šeků (Customer Transfers, Cheques)
3. Mezibankovní převody (Financial Institution Transfers)
4. Konverze a operace na peněžních trzích (Foreign Exchange, Money Markets and Derivatives)
5. Inkasa a Cash Letters (Collections and Cash Letters)
6. Operace s cennými papíry (Securities)
7. Drahé kovy a komodity (Precious Metals and Syndications)
8. Dokumentární akreditivy a záruky (Documentary Credits, Guarantees)
9. Cestovní šeky (Travellers Cheques)
10. Zprávy o zůstatcích, výpisy, avíza o změnách sazeb, žádosti a statusy (Cash Management, Customer status)“

„Záhlaví (header) obsahuje identifikaci odesílající banky nebo finanční instituce, vstupní pořadové číslo swiftové zprávy, typ zprávy, její prioritu a identifikaci adresáta swiftové zprávy.

Textový blok swiftové zprávy se skládá z polí pevné nebo proměnné délky, která mají standardizované formáty a jejich použití je buď povinné, nebo nepovinné. Pro textovou část swiftových zpráv je definováno cca 95 textových polí, která jsou seskupena do devíti skupin (tabulka č. 2). Stejná pole se používají pro různé kategorie swiftových zpráv, avšak přesný význam pole může být vytvořen pouze ve vztahu k určité kategorii zpráv, nebo dokonce k jednotlivému typu zprávy.“[22]

[21] Citace: (2) Schlossberger, Otakar a Soldánová, Marcela. *Platební styk*, str. 293

[22] Citace: (2) Schlossberger, Otakar a Soldánová, Marcela. *Platební styk*, str. 294

Tabulka č. 2: Skupiny textových polí ve swiftové zprávě

Skupina	Charakteristika
1	Identifikace zprávy a přehledy (např. souhrnná informace o počtu položek nebo celkové částce dané měny)
2	Reference (informace týkající se zprávy, transakce uvnitř zprávy nebo související transakce, účtu)
3	Data a hodnoty (informace o datech transakce, směnném kurzu nebo úrokových sazbách)
4	Dokumentární akreditivy (specifické informace o transakcích dokumentárního akreditivu – např. o typu akreditivu)
5	Banky a klienti (informace sloužící k identifikaci jednotlivých účastníků transakce)
6	Výpisy z účtu (saldo a detailní informace o transakci)
7	Informace a instrukce (dodatkové informace o transakci)
8	Obchodovatelná komodita (informace o účastnících nebo účtech použitých např. při transakcích s cennými papíry)
9	Různé

Zdroj: (2) Schlossberger, Otakar a Soldánová, Marcela. *Platební styk,* str. 295

Poslední částí zprávy je trailer, který obsahuje různé technické informace.

Kromě swiftových zpráv standardu MT, existuje ještě standard MX, který má jiné označení („MX“ místo „MT“) a jinak řazené kategorie zpráv. Příklad typu zprávy ve standardu MX je: MX acmt.004.001.02. Tento typ zprávy souvisí se správou účtů (kategorie „acmt“ – account management) a jedná se o požadavek na získání informací o určitém účtu.[23]

1.3.3 Swiftová adresa

Swiftová adresa je synonymem pro BIC kód (business identifier code [24]). Jedná se o standard ISO 9362 schválený organizací ISO[25]. BIC je unikátní identifikační kód určený

[23] Zdroj: (9) SWIFT. *List of Messages.*

[24] Původně BIC = Bank identifier code, změna dle http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_29020101106cs00530055.pdf

[25] International Organization for Standardization

pro rozlišení finančních i nefinančních institucí. Swiftová adresa obsahuje celkem 8 nebo 11 znaků, které se dělí do 4 skupin:

- Kód banky – 4 znaky identifikující banku
- Kód země – 2 znaky podle standardu ISO 3166-1 alpha-2
- Kód místa – 2 znaky identifikující region nebo město
- (Kód pobočky – nepovinný údaj, 3 znaky)

Jako příklad uvedu swiftovou adresu jedné nizozemské a jedné české banky:

- ABN Amro Bank N.V., Amsterdam: ABNANL2AMEL
- ČSOB, a.s.: CEKOCZPP

V případě nizozemské banky je využit nepovinný 3-místný kód pobočky na rozdíl od české banky, kde tento kód zůstává nevyplněn.

K určení správné swiftové adresy slouží adresář BIC (BIC Directory), který je k dispozici na webových stránkách S.W.I.F.T. v aktuální verzi [26].

[26] www.swift.com

2 Právní rámec platebních systémů[27]

Česká republika stejně jako Nizozemsko je členem Evropské unie, tudíž obě země musí splňovat podmínky vycházející z legislativy EU. Evropská unie vydává dva typy právních aktů, jedná se o směrnice a nařízení. **Směrnice** (direktiva) představuje právní akt EU, který je závazný pro členskou zemi z hlediska cíle, který stanovuje. Na základě požadavků směrnic je upraven národní právní řád tak, aby výsledek dosahoval cílů stanovených ve směrnici. **Nařízení** pak mají vyšší normativní účinnost než směrnice, jsou navržena Komisí a následně přijímána Radou EU. Jejich závaznost a působnost je obecná, platí tedy ve všech členských státech, aniž by v těchto státech byly provedeny změny zákonů.

2.1 Právní rámec v EU

Od 2. poloviny 90. let bylo v EU zavedeno několik závazných právních aktů zahrnujících platební systémy. Jedná se o Směrnici 97/5/ES o přeshraničních převodech, která byla zrušena a nahrazena Směrnicí 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu. Dále je zde potřeba zmínit Nařízení (ES) 924/2009 o přeshraničních platbách ve Společenství, které nahradilo Nařízení (ES) 2560/2001 o přeshraničních platbách v eurech. Dalším důležitým nařízením bylo Nařízení (ES) 1781/2006 o informacích o plátci doprovázejících převody peněžních prostředků.

2.1.1 Směrnice 2007/64/ES[28]

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES vznikla 13. listopadu 2007 a členské země ji měly do 1. listopadu 2009 implementovat do svých zákonů. Tato směrnice, v angličtině známá jako PSD (payment service directive), byla vydána za účelem vytvoření jednotného trhu v rámci EU a harmonizace právních norem v této oblasti. Cílem této směrnice je vytvoření právního rámce k usnadnění přeshraničních převodů v rámci EU tak, aby probíhaly stejně rychle, efektivně a bezpečně jako převody v rámci jednotlivých členských zemí. Směrnice stanovuje šest kategorií poskytovatelů platebních služeb, a to:

[27] Zdroj: (11) European Central Bank. *The Payment System.*
(12) Polouček, ECB payment systém str231

[28] Zdroj: (11) European Central Bank. *The Payment System*

- Úvěrové instituce
- Instituce elektronických peněz
- Poštovní žirové instituce (které jsou oprávněny poskytovat platební služby)
- Platební instituce ve smyslu této směrnice
- Evropská centrální banka a národní centrální banky, pokud nejednají jako měnový orgán nebo jako jiné veřejné orgány
- Členské státy a jejich regionální a místní orgány, pokud nejednají jako veřejné orgány

Směrnice dále popisuje základní definici platební instituce (payment institution). Platební instituce zajišťuje zejména platební služby. Dále může poskytovat směnárenské služby, zpracování a úschovu dat, provozovat platební systém a některé další činnosti. Tato speciální instituce musí k provozování své činnosti získat licenci, jsou však na ni kladeny nižší regulatorní požadavky než na banky. Na rozdíl od bank však tyto instituce nemohou klientům nabízet uložení vkladů nebo elektronické peníze. Účty, které používají, musí být pouze na umožnění provedení platební služby. Dále mohou platební instituce poskytovat úvěry, pouze ale v souvislosti s platebními službami. Ve směrnici jsou dále obsažena licenční pravidla a pravidla provozování platebních institucí.
Umožněním vzniku platebních institucí se zvyšuje konkurence v oblasti platebního styku napříč EU. Směrnice také zavádí nové standardy v oblasti poskytování informací a transparentnosti za účelem harmonizace pravidel v jednotlivých členských státech.

2.1.2 Směrnice 98/26/ES[29]

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry tzv. SFD (settlement finality directive). Byla vytvořena jako nástroj k potlačení rizika protistrany (úvěrového), právního a systematického rizika a zajištění stability platebních systémů. Směrnice zavádí základní požadavky na zúčtování v platebních systémech. Nejdůležitější zásada vycházející z této směrnice je obsažena již v jejím názvu. Jedná se o neodvolatelnost zúčtování. To znamená, že pokud byl převodní příkaz akceptován platebním systémem, není možné jej zpětně zrušit. Toto

[29] Zdroj: (11) European Central Bank. *The Payment System*
(12) Polouček, Stanislav a kol. *Bankovnictví*

platí i po vyhlášení insolvence účastníka za předpokladu, že příkaz byl do systému zadán před jejím vyhlášením. Navíc je zde zakotveno i pravidlo, že držitelé kolaterálu v souvislosti s platebním systémem nemohou být ovlivněni insolvencí poskytovatele kolaterálu.

Datum implementace této směrnice bylo stanoveno na 11. prosince 1999, tj. v období, kdy vznikla Měnová unie, a zaváděl se platební systém TARGET[30]. Směrnice byla naposledy pozměněna 6. května 2009 směrnicí 2009/44/ES v důsledku pokračující konsolidace, přeshraničního zapojení, interoperability a nových změn v procesu vypořádání. „Vzhledem k tomu, že v případě [31]interoperabilních systémů může nedostatek koordinace, pokud jde o to, která pravidla týkající se okamžiku vstupu a neodvolatelnosti se použijí, vystavit účastníky jednoho systému, nebo dokonce samotného provozovatele systému vedlejším dopadům nesplnění povinnosti v jiném systému. V zájmu omezení systémového rizika je vhodné stanovit, aby provozovatelé interoperabilních systémů koordinovali pravidla týkající se okamžiku vstupu a neodvolatelnosti v systémech, které provozují.“[32] Revidovaná směrnice dále stanovuje pojem „obchodní den“, který zahrnuje vypořádání v průběhu dne a noci a definuje typy přímých a nepřímých účastníků platebních systémů.

V České republice je tato směrnice implementována do zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku novelizovaného zákonem č 139/2011 Sb.

2.1.3 Nařízení (ES) 1781/2006[33]

Nařízení (ES) 1781/2006 o informacích o plátci doprovázejících převody peněžních prostředků bylo vydáno 15. listopadu 2006 a vešlo v platnost 1. ledna 2007. Důvodem, proč nařízení vzniklo, je snaha o potlačení praní špinavých peněz a financování terorismu. Díky integrovanému finančnímu prostoru Evropské unie je umožněn lepší přesun kapitálu a tím jsou ulehčeny tyto společensky nepřijatelné praktiky. Nařízení se tomu snaží zabránit koordinovaným postupem napříč všemi členskými státy. Při vyšetřování praní špinavých peněz a financování terorismu jsou informace o převodech

[30]TARGET = Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System

[31] Interoperabilní systémy: dva nebo více systémů, jejichž provozovatelé uzavřeli mezi sebou dohodu, jež zahrnuje provádění převodních příkazů mezi systémy

[32] Citace: (36) Směrnice 2009/44/ES, str. 2

[33] Zdroj: (39) Nařízení (ES) 1781/2006

peněz velice cenné, proto je důležité stanovit, jaké informace provozovatel platební služby musí připojit k převodům. To se však nevztahuje na operace, které se z hlediska praní špinavých peněz a financování terorismu, nejeví jako nebezpečné. Vyňaté operace jsou zejména operace pomocí kreditních a debetních karet, výběry v bankomatech, přímá inkasa, šeky převedené do elektronické podoby, platby daní, pokut a jiných dávek a převody peněžních prostředků, kdy jsou plátce i příjemce platby poskytovateli platebních služeb, kteří jednají svým vlastním jménem. Stejně tak jsou vyňaty žirové platby, kde je možno vyhledat převod peněz až k původnímu plátci. Existují i další výjimky, např. v souvislosti s dary na dobročinné účely do určité výše. Poskytovatelé platebních služeb mají povinnost spolupracovat s orgány odpovědnými za boj proti zmíněným nežádoucím jevům. Informace o plátci, které musí doprovázet převod z hlediska poskytovatele platebních služeb plátce:

- Jméno
- Adresa (nebo datum a místo narození nebo identifikační číslo klienta)

V případě, že poskytovatel platebních služeb plátce i příjemce se nachází na území EU, stačí, když převod doprovází číslo účtu plátce nebo jedinečný identifikační kód, podle kterého se dá plátce jednoznačně identifikovat.

V České republice v této oblasti, kromě tohoto nařízení, platí zákon 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, kterým byla implementována směrnice 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu[34]. Zákon zavádí opatření „a to za účelem zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytvoření podmínek pro odhalování takového jednání.“[35]

[34] tzv. třetí směrnice EU proti praní špinavých peněz (AML)

[35] Zdroj: (42) Zákon č. 253/2008 Sb., §1

3 Platební systém v České republice

V České republice je mezibankovní platební styk zajišťován platebním systémem CERTIS (Czech Express Real Time Interbank gross Settlement system), který provozuje Česká národní banka a na našem území funguje již od 8. března 1992. CERTIS je jediným systémem s neodvolatelností zúčtování v ČR. „Mezibankovní zahraniční platební styk provádějí banky většinou prostřednictvím zahraničních korespondenčních bank s použitím sítě S.W.I.F.T. Platby v eurech v rámci Evropy jsou většinou uskutečňovány prostřednictvím panevropského systému STEP2. Česká pošta, která je státní institucí, zajišťuje též služby platebního styku, avšak není držitelem bankovní licence. K převodům peněžních prostředků používá služeb jedné banky.“[36]

3.1 Právní úprava[37]

Právní rámec platebního styku mezi osobami je v obecné rovině zakotven již v občanském a obchodním zákoníku. Stejně tak tyto kodexy upravují též některé základní vztahy mezi bankou a klientem. Mezi základní předpisy, které upravují platební styk, se řadí:

- Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, novelizovaný zákonem č. 139/2011 Sb.
- Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, který byl vydán 5. června 2008
- Vyhláška č. 169/2011 Sb., o stanovení pravidel tvorby čísla účtu v platebním styku
- Vyhláška č. 140/2011 Sb. ze dne 12. května 2011, o platebních systémech s neodvolatelností zúčtování
- Vyhláška č. 142/2011 Sb. ze dne 13. května 2011, o předkládání informací platebními institucemi, institucemi elektronických peněz, poskytovateli platebních služeb malého rozsahu a vydavateli elektronických peněz malého rozsahu České národní bance

[36] Citace: (12) European Central Bank. *Blue Book.* str. 43

[37] Zdroj: (18) Jopek, David. *Právní regulace bezhotovostního platebního styku*.
(25) ČNB. *Vybrané předpisy vztahující se k platebnímu styku.*

3.1.1 Zákon 284/2009 Sb., o platebním styku[38]

Zákon o platebním styku ze dne 22. července 2009 nabyl účinnosti 1. listopadu 2009. Současně s nabytím účinnosti pozbyly platnosti následující právní normy:

- Zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech
- Vyhláška č 548/2002 Sb., kterou se stanoví podmínky pro principy zúčtování v platebních systémech a náležitosti žádosti o licenci k provozování platebního systému
- Vyhláška č. 91/2006 Sb., kterou se provádí zákon o platebním styku
- Vyhláška č. 92/2006 Sb., kterou se stanoví náležitosti žádosti o povolení k vydávání elektronických peněz

Právní úprava vznikla jako reakce na některé nové právní předpisy v Evropské unii, které do ní byly implementovány. Nejvýznamnější z těchto předpisů je směrnice 2007/64/ES, o platebních službách na vnitřním trhu. Další významná směrnice je směrnice Evropského Parlamentu a Rady 98/26/ES, o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry, ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/44/ES, která byla implementována již v původním zákonu o platebním styku[39]. Dále se jedná o směrnici 2009/110/ES o přístupu k činnosti institucí elektronických peněz, o jejím výkonu a o obezřetnostním dohledu nad touto činností.

Jednou z nejvýznamnějších změn bylo zkrácení doby pro převod peněžních prostředků o jeden den. Nově musí banka plátce zajistit, aby byly peníze připsány na účtu banky příjemce „do konce následujícího pracovního dne po okamžiku přijetí platebního příkazu“.[40] Banka příjemce pak musí peněžní prostředky připsat na platební účet příjemce neprodleně poté, kdy byly připsány na účet banky. Pokud se jedná o převod mezi

---

[38] Zdroj: (40) Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku

(41) Zákon č. 139/2011 Sb., o platebním styku

(19) Fialová, Běla. Nový zákon o platebním styku zrychlí převody a zruší některé poplatky.

[39] Zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku)

[40] Citace: (40) Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, §109

dvěma klienty jedné banky, musí být prostředky připsány na účet příjemce na konci dne, kdy byl přijat příkaz k převodu.

Další novinkou je omezení odpovědnosti plátce za neautorizovanou transakci (např. platba ukradenou platební kartou). Plátce nese ztrátu z těchto transakcí pouze do výše 150 EUR.

Zákon také definuje doposud neregulovanou kategorii poskytovatelů platebních služeb, které dělí na dvě skupiny. První skupina poskytovatelů musí splňovat předepsané požadavky (kapitálová přiměřenost, informační povinnost atd.) a služby poskytuje na základě povolení ČNB, na základě kterého může tyto služby poskytovat i v jiných státech v rámci Evropského hospodářského prostoru. Druhá skupina poskytovatelů, která nesplní předepsané požadavky, je oprávněna poskytovat platební služby pouze v omezeném rozsahu, a to pouze na území domovského státu.

Zákon 284/2009 Sb. byl novelizován zákonem č. 139/2011 Sb., o platebním styku, který vešel v účinnost 27. dubna 2011.

3.2 Historie[41]

Vznik bezhotovostního platebního styku dnešní podoby v bývalém Československu se datuje od 70. let minulého století, kdy vznikal ve Státní bance československé (SBČS). Ta spravovala veškeré státní i jiné účty v rámci tehdejší plánované ekonomiky. Veškeré transakce do roku 1979 probíhaly výhradně na základě ručního účtování, při kterém se vypisovalo několik kopií příkazů pro všechny zúčastněné strany. Účtování následně proběhlo v pobočce plátce a příjemce po fyzickém přijetí kopie platebního příkazu.

Změna tohoto systému byla připravována již od 60. let 20. století, pod označením ABO (automatizované bankovní operace). „Hlavním cílem systému ABO, bylo zefektivnění provádění platebních operací s cílem potlačit předávání tzv. prvotních dokladů bankám (zejména faktur apod.) a vytvořit tzv. bezdokladový systém platebního styku.“[42] Systém ABO byl zaváděn od roku 1976 ve třech etapách, po jejichž skončení následovalo úplné spuštění dne 1. července 1980. Platební příkazy v rámci systému byly oproti minulosti zbaveny slovních informací a obsahovaly pouze číselné kódy, na základě kterých byl

[41] Zdroj: (1) Polouček, Stanislav a kol. *Bankovnictví*, str. 168

(2) Schlossberger, Otakar a Soldánová, Marcela. Platební styk, str. 258

[42] Citace: (2) Schlossberger, Otakar a Soldánová, Marcela. Platební styk, str. 258

příkaz proveden bez nutnosti zasílání písemných podkladů. Zavedení systému ABO, bylo jednoznačně pozitivním krokem k zefektivnění mezibankovního platebního styku. Ve srovnání s ostatními systémy v zemích v Evropě byl systém ABO hodnocen jako velmi úspěšný, zčásti díky povinnosti používat tento jediný systém v rámci celého Československa.

Po roce 1989 se s koncem minulého režimu dostavily změny v bankovním systému. Jednostupňový bankovní systém s několika specializovanými[43] bankami prošel změnou na klasický dvojstupňový systém, tedy na jednu centrální banku a komerční banky. Rychlý růst počtu bank v tomto období, poukázal na nedostatky v systému ABO, který nebyl na takové množství bank dimenzován, navíc nebylo nijak vyřešeno zúčtování mezibankovních plateb. 8. března 1992 bylo v rámci SBČS vybudováno zúčtovací centrum, jehož musely všechny banky využívat. Jednalo se o zúčtování na brutto principu. Po rozdělení Československa počátkem roku 1993 bylo na Slovensku vytvořeno nové zúčtovací centrum, zatímco bývalé federální zúčtovací centrum zůstalo v ČNB (původní SBČS). V rámci zúčtovacího centra pak v roce 1993 vzniknul platební systém CERTIS.

3.3 CERTIS[44]

Jak již bylo zmíněno výše, je CERTIS jediným platebním systémem v České republice. Je provozován zúčtovacím centrem České národní banky. Provádí jak velkoobjemové tak retailové převody. Mezi hlavní principy fungování patří:[45]

- brutto vypořádání v reálném čase (Real Time Gross Settlement, RTGS);
- vypořádání mezibankovních plateb v českých korunách bez ohledu na částku i bez ohledu na to, zda tyto platby byly iniciovány přímo příkazem klienta bance nebo nepřímo jako výsledek karetních operací, případně operací na burze;

[43] Československá obchodní banka, Živnostenská banka, Investiční banka, Česká a Slovenská státní spořitelna

[44] Zdroj: (23) ČNB.

[45] Zdroj: (26) ČNB. *Popis systému CERTIS.*

- vypořádání v penězích centrální banky probíhá na účtech mezibankovního platebního styku vedených v ČNB (které slouží zároveň jako účty povinných minimálních rezerv);
- přímá účast bank a úvěrních a spořitelních družstev;
- přímé bilaterální vztahy mezi centrálou dané banky/úvěrního a spořitelního družstva a CERTIS;
- neodvolatelnost položek akceptovaných systémem;
- zpracování různých typů transakcí;
- nekryté platby nejsou ani realizovány ani odmítnuty, ale drženy ve frontě (se dvěma stupni priority);
- na účtech mezibankovního platebního styku není povoleno debetní saldo;
- ČNB poskytuje bankám, které jsou klienty SKD, bezúročný plně kolateralizovaný vnitrodenní úvěr formou zastavených cenných papírů v SKD s cílem zajistit dostatečnou likviditu (vnitrodenní úvěr závisí na aktivitě banky, lze jej navyšovat a snižovat libovolně v době od zahájení účetního dne SKD v 8.30 hod. do ukončení účetního dne systému CERTIS v 16.00 hod);
- ČNB poskytuje bankám plně kolateralizovaný úvěr přes noc (pokud není vnitrodenní úvěr splacen bankami do konce účetního dne systému CERTIS, cenné papíry sloužící jako zástava pro vnitrodenní úvěr jsou přesunuty na účet ČNB a poté slouží jako zástava pro úvěr přes noc - overnight úvěru).

V rámci systému CERTIS funguje ještě několik podsystémů. První z nich je v roce 1999 zavedený informační systém CERTIS-IS, který poskytuje účastníkům veškeré potřebné informace o platbách. Od roku 2001 jsou v provozu systémy CERTIS-SZD (systém zabezpečení dat) a CERTIS-SPZ (systém přenosu zpráv), které se oba zabývají zabezpečením dat.

3.3.1 Účastníci systému[46]

Účastníky systému mohou být buď přímí účastníci, nebo přidružené systémy (tzv. „třetí strany“). Každý účastník musí mít přidělený identifikační kód platebního styku.

[46] Zdroj: (27) ČNB. Pravidla platebního systému CERTIS

Účastnící se účastní systému na základě písemné smlouvy o platebním systému, uzavřené mezi nimi a Českou národní bankou. Systému se nemůže účastnit osoba, která je v úpadku nebo je jiným způsobem ohrožena její majetková stabilita.

Mezi přímé účastníky patří banky, pobočky zahraničních bank a spořitelní a úvěrní družstva. Banky si samy zajišťují převody mezi svými klienty a pobočkami, CERTIS používají centrály bank k převodům mezi bankami. Zúčtovací centrum, pro potřeby mezibankovních převodů, otevře každému přímému účastníkovi jeden účet mezibankovního platebního styku (nostro účet) v české měně. Jiné měny systém CERTIS nepodporuje. Zůstatky na účtech mezibankovního styku jsou součástí povinných minimálních rezerv, pokud se jedná o přímé účastníky, kteří jsou povinni povinné minimální rezervy udržovat. Tyto zůstatky jsou úročeny podle zvláštního předpisu[47]. Ostatním účastníkům se zůstatky na účtech mezibankovního styku neúročí. Mezi přímé účastníky se řadí také ČNB.

Finanční instituce, které nejsou bankami ani jinými přímými účastníky systému, se mohou stát účastníky se zvláštním statutem, tzv. třetí strany nebo nepřímí účastníci. Jedná se o finanční instituce, které mají uzavřenu smlouvu s ČNB, nemají u ní účet mezibankovního platebního styku a mohou (na základě souhlasu s debetováním účtu platebního styku přímého účastníka) do systému předávat příkazy k převodům na účtech přímých účastníků. Jedná se většinou o zúčtovací a vypořádací systémy platebních karet nebo cenných papírů.

V tabulce č. 3 jsou k nalezení přímí i nepřímí účastníci platebního systému CERTIS. Identifikační kód banky je unikátní kód, kterým se rozlišují bankovní domy od sebe v rámci vnitrostátního mezibankovního platebního styku. CERTIS má navíc pro každého účastníka svůj vlastní znakový kód, který je uveden v 2. sloupci tabulky. V posledním sloupci se nachází rozlišení účastníků na přímé a nepřímé, kde je vidět, že většina účastníků systému je přímých.

[47] Opatření ČNB č. 2/2003, Věstník ČNB; jedná se o sazbu pro 2T repo operace ČNB

Tabulka č. 3: Číselník účastníků systému CERTIS

Identifikační kód	CERTIS Znakový kód	Název účastníka	Typ účastníka
100	KOMB	Komerční banka, a.s.	přímý
300	CEKO	Československá obchodní banka, a.s.	přímý
600	AGBA	GE Money Bank, a.s.	přímý
710	CNBA	Česká národní banka	přímý
730	CNBACC	Česká národní banka - zúčtovací centrum	Nepřímý
800	CSPO	Česká spořitelna, a.s.	přímý
2010	FIOZ	Fio banka, a.s.	přímý
2020	BOTK	Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ (Holland) N.V. Prague Branch, organizační složka	přímý
2030	VVDZ	AKCENTA, spořitelní a úvěrní družstvo	přímý
2040	UNIB	UNIBON – spořitelní a úvěrní družstvo	přímý
2050	WPBZ	WPB Capital, spořitelní družstvo	přímý
2060	CITF	Citfin, spořitelní družstvo	přímý
2070	MPUZ	Moravský Peněžní Ústav – spořitelní družstvo	přímý
2100	CMHB	Hypoteční banka, a.s.	přímý
2200	PDSD	Peněžní dům, spořitelní družstvo	přímý
2210	FICH	Evropsko-ruská banka, a.s.	přímý
2220	ARTZ	Artesa, spořitelní družstvo	přímý
2230	AXAB	AXA Bank Europe, organizační složka	přímý
2240	PABKCA	Poštová banka, a.s., pobočka Česká republika	přímý
2250	CREZ	Záložna CREDITAS, spořitelní družstvo	přímý
2310	ZUNO	ZUNO BANK AG, organizační složka	přímý
2600	CITI	Citibank Europe plc, organizační složka	přímý
2700	CABV	UniCredit Bank Czech Republic, a.s.	přímý
3030	BAIR	Air Bank a.s.	přímý
3500	INGB	ING Bank N.V.	přímý
4000	DRES	LBBW Bank CZ a.s.	přímý

4300	CMZR	Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.	přímý
5000	CRLY	Crédit Agricole Corporate and Investment Bank S.A. Prague, organizační složka	přímý
5400	ABNA	The Royal Bank of Scotland N.V.	přímý
5500	RZBC	Raiffeisenbank a.s.	přímý
5800	JTBP	J & T Banka, a.s.	přímý
6000	PMBA	PPF banka a.s.	přímý
6100	ICBN	Equa bank a.s.	přímý
6200	COBA	COMMERZBANK Aktiengesellschaft, pobočka Praha	přímý
6210	BREX	BRE Bank S.A., organizační složka podniku	přímý
6300	GEBA	Fortis Bank SA/NV, pobočka ČR	přímý
6700	SUBACA	Všeobecná úverová banka a.s., pobočka Praha	přímý
6800	VBOE	Volksbank CZ, a.s.	přímý
7910	DEUT	Deutsche Bank A.G. Filiale Prag	přímý
7940	SPWT	Waldviertler Sparkasse von 1842 AG	přímý
7950	ARSS	Raiffeisen stavební spořitelna a.s.	přímý
7960	CMSS	Českomoravská stavební spořitelna, a.s.	přímý
7970	SSWT	Wüstenrot-stavební spořitelna a.s.	přímý
7980	WUEH	Wüstenrot hypoteční banka a.s.	přímý
7990	VSPO	Modrá pyramida stavební spořitelna, a.s.	přímý
8030	DRBW	Raiffeisenbank im Stiftland eG pobočka Cheb, odštěpný závod	přímý
8040	SMWR	Oberbank AG pobočka Česká republika	přímý
8060	SSCS	Stavební spořitelna České spořitelny, a.s.	přímý
8090	CEXB	Česká exportní banka, a.s.	přímý
8150	MIDL	HSBC Bank plc - pobočka Praha	přímý
9870	MCEB	MasterCard Europe sprl. – platební karty	nepřímý
9890	ZOKB	Vybrané operace KB	nepřímý
9910	BRCP	Centrální depozitář cenných papírů, a.s.	nepřímý
9960	TKDL	ČNB-Krátkodobé dluhopisy	nepřímý

9980	VISA	Československá obchodní banka, a.s.- platební karty	nepřímý

Zdroj: vlastní zpracování na základě (28) ČNB. *Číselník účastníků platebního styku v České republice*

3.3.2 Poplatky za služby systému[48]

Poplatky za služby systému CERTIS vycházejí z ceníku mezibankovního platebního styku platného od 1. 2. 2011. Systém z hlediska ceny rozděluje příkazy podle dvou hledisek, podle priority a podle časového pásma zpracování. Cena se zvyšuje s prioritou, stejně tak jako s blížícím se koncem pracovního dne systému. Naopak cena klesá s rostoucím počtem zpracovaných položek. Ceny pro prioritní a neprioritní[49] položky jsou uvedeny v tabulkách č. 4,5 a vypočtou se jako součet základní ceny a přirážky.

Tabulka č. 4: Cena vstupní neprioritní položky

Počet transakcí v měsíci		**Základní cena transakce (Kč)**
Od	**Do**	
1	249 999	0,12
250 000	2 499 999	0,08
2 500 000	4 999 999	0,04
Přes 5 000 000		0,02
Pásmo zpracování		**Přirážka (Kč)**
Od	**Do**	
17:00 D-1	7:00 D	0,00
7:00 D	12:00 D	0,08
12:00 D	13:00 D	1,00
13:00 D	14:00 D	3,00
14:00 D	15:00 D	20,00
15:00 D	16:00 D	50,00

Zdroj: (29) ČNB. *Ceník peněžních a obchodních služeb České národní banky*.

[48] Zdroj: (29) ČNB. Ceník peněžních a obchodních služeb České národní banky.

[49] Klientské prioritní transakce musí být připsány na účet příjemce ten samý den, kdy byl debetován účet plátce.

Tabulka č. 5: Cena vstupní prioritní položky

Počet transakcí v měsíci		Základní cena transakce (Kč)
Od	Do	
1	249 999	5,00
250 000	2 499 999	4,96
2 500 000	4 999 999	4,92
Přes 5 000 000		4,90
Pásmo zpracování		**Přirážka (Kč)**
Od	**Do**	
17:00 D-1	13:00 D	0,00
13:00 D	14:00 D	5,00
14:00 D	15:00 D	20,00
15:00 D	16:00 D	50,00

Zdroj: (29) ČNB. *Ceník peněžních a obchodních služeb České národní banky*.

3.3.3 Provozní doba

Pracovní den CERTISu začíná v 17:00 předchozího pracovního dne (den D-1) a končí v 16:00 aktuálního pracovního dne (den D). Zúčtování položek probíhá od 0:00 do 16:00 (den D). Vstupní datové soubory od účastníků jsou přijímány do daného účetního dne od 17.00 hod. (den D-1) do 16:00 hod. (den D). Mezi 15:30 a 16:00 (den D), probíhá dolaďování zůstatků na účtech účastníků.

3.3.4 Typy plateb[50]

Platební systém CERTIS zpracovává následující transakce:

- úhrady
- inkasa
- opravné zúčtování (storna úhrad)
- transakce přidružených systémů
- informační a kontrolní položky

Pokud se týká úhrad, CERTIS rozlišuje transakce s nízkou prioritou a dva typy transakcí s vysokou prioritou - bankovní prioritní transakce a klientské prioritní

[50] Zdroj: (23) ČNB

transakce. Klientské prioritní transakce musí být připsány na účet příjemce ten samý den, kdy byl debetován účet plátce.

3.3.5 Způsob vypořádání[51]

Předávání příkazů účastníků do systému se uskutečňuje v elektronické formě podle pravidel ČNB. Po ověření splnění všech kvalitativních požadavků je příkaz zanesen do systému. V průběhu vypořádání se kontroluje, zda je na účtu banky plátce dostatečný zůstatek na krytí každé položky příkazu.

[51] Zdroj: (27) ČNB, *Pravidla platebního systému CERTIS,* str. 18

4 Platební systém v Nizozemsku[52]

Mezibankovní platební systém v Nizozemsku se v současné době skládá ze dvou hlavních systémů. Nizozemský RTGS systém TOP byl nahrazen celoevropským systémem TARGET2, který také funguje na brutto principu (RTGS) a je určen k provádění velkoobjemových transakcí (large value payments). Většina retailových mezibankovních transakcí v zemi je zpracována systémem Equens, který pracuje na netto principu a provádí platby nízké priority a hodnoty.

4.1 Právní úprava[53]

Právní úprava související s platebními systémy v Nizozemsku je zakotvena v několika právních normách. Bankovní dohled již tradičně vykonává nizozemská centrální banka (DNB - De Nederlandsche Bank). Podle Bankovního zákona (The Bank Act) z roku 1998 se DNB stává součástí systému Evropského systému centrálních bank (ESCB) a mimo jiné má za úkol podporovat hladký chod platebního systému.

4.1.1 Zákon o neodvolatelnosti zúčtování

Dne 17. prosince 1998 byl vydán zákon o neodvolatelnosti zúčtování (the Finality Act), který implementoval směrnici 98/26/ES o neodvolatelnosti zúčtování (SFD). Zákon vešel v účinnost 1. ledna 1999 a zaručuje neodvolatelnost zúčtování v platebních systémech. V souvislosti s SFD byly změněny další zákony, a to zákon o bankrotu a [54]Wtk (zákon o dohledu) z roku 1992. Zákon o neodvolatelnosti zúčtování zajišťuje bezpečné fungování platebních systémů a systémů vypořádání cenných papírů

4.1.2 Zákon o přeshraničních platebních službách

(The Act on cross-border payment services). Tato právní úprava vychází ze směrnice 97/5/ES o přeshraničních převodech, která byla později nahrazena směrnicí 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu. Zákon se zabývá kvalitou a transparentností přeshraničních převodů. Zavedením nařízení (ES) 2560/2001 byly tyto požadavky rozšířeny i na vnitrostátní platby.

---

[52] Zdroj: (32) Sydbank. Country Profile: Netherlands

[53] Zdroj: (12) European Central Bank. *Blue Book.*

(33) FATF. *Mutual Evaluation Report*

[54] Wet toezicht kredietwezen

4.1.3 Identifikační (poskytování služeb) zákon

(Identification (Provision of Services) Act - Wet identificatie bij dienstverlening - Wid). Zákon vychází z původního identifikačního zákona z roku 1993 (Identificatin (Financial Services) Act). Zákon byl vydán v roce 2003 a vstoupil v platnost 1. února 1994. Předepisuje finančním institucím zjišťovat identitu klientů, kteří chtějí provést určité stanovené transakce. Předpis funguje v součinnosti se zákonem o odhalování neobvyklých transakcí (Disclosure of unusual transactions (Financial Services) act - Wet Melding ongebruikelijke transacties - Wmot), který vstoupil v platnost také v roce 2004, a který požadoval po bance nahlašovat neobvyklé transakce.

Po vydání směrnice 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu z 26. října 2005, byly oba zákony (Wid a Wmot) sloučeny do nového zákona, který vešel v účinnost 1. srpna 2008 – Zákon o praní peněz a prevenci proti financování terorismu (Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act - Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terorisme - WWFT.)

4.1.4 Zákon o finančním dohledu

(Wet op het financieel toezicht - Wft). Zákon vstoupil v účinnost v lednu 2007 a kromě jiného určuje dodatečné požadavky pro zabezpečení platebního styku proti praní špinavých peněz a financování terorismu.

4.2 TARGET2[55,56]

V Nizozemsku byl celoevropský systém TARGET2 zaveden ve druhé vlně 18. února 2008 společně s Belgií, Finskem, Francií, Irskem a Španělskem. Jeho název by se dal přeložit jako trans-evropský expresní automatizovaný brutto transakční systém pracující v reálném čase. Z toho vyplývá, že platební příkazy jsou zúčtovávány kontinuálně a neodvolatelně v eurech jeden po druhém. Systém zajišťuje veškeré platby Eurosystému, stejně tak jako zúčtování a vypořádání velkoobjemových netto systémů a systémů cenných papírů, přitom není omezen maximální ani minimální hodnotou jednotlivých plateb. Kromě zemí, v kterých se platí eurem, TARGET2 používá pro platby eurem i 6

[55] TARGET = Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system

[56] Zdroj: (13) European Central Bank. *TARGET2*

zemí[57], které stále používají své národní měny. V Nizozemsku funguje systém TARGET2-NL, který je součástí systému TARGET2. Výhodou systému je, že všechny zúčastněné země mají k systému stejný přístup a stejné cenové podmínky. Nejvíce ze systému mohou těžit banky, které provozují pobočky v několika zemích EU a mohou tak využít výhody jednotného systému. Po právní stránce TARGET2 je decentralizovaným systémem, protože každá země má z hlediska TARGET2 vlastní právní normy. Ty jsou však v rámci EU silně harmonizovány

4.2.1 Účastníci systému

Existuje několik možností, jak se zapojit do systému TARGET2. Jedná se o přímé a nepřímé účastnictví, adresovatelné [58]BIC (adressable BIC) a multi-adresní přístup (multi addressee access).

Přímý účastník musí mít otevřený RTGS účet v platebním modulu (Payments Module) tzv. společně sdílené platformy (SSP) s přístupem k informacím a kontrolním funkcím v reálném čase. Účastníci jsou odpovědni za všechny přijaté a odeslané platby prostřednictvím jejich účtů od jakéhokoli účastníka systému (nepřímí účastníci, adresovatelné BIC, multi-adresní přístupy).

Nepřímý účastník všechny své platební příkazy přijímá nebo odesílá do systému přes přímého účastníka, na jehož účtu ve společně sdílené platformě (SSP) jsou také vypořádány. Nepřímí účastníci jsou zahrnuti v adresáři systému. Nepřímým účastníkem se může stát pouze úvěrová instituce, která je pod dohledem a byla založena na území Evropského hospodářského prostoru (EHP).

Další možností využívat TARGET2 jsou **adresovatelné BIC**. Tímto typem uživatele se může stát (a být zveřejněn v adresáři systému) jakýkoli korespondenční partner nebo pobočka přímého účastníka, která je držitelem BIC, nezávisle na tom, v jakém místě byla založena. Navíc Eurosystém nestanovuje na adresovatelná BIC žádné finanční nebo administrativní požadavky. Z toho vyplývá, že o tom, kdo se stane adresovatelné BIC, rozhoduje, na základě své podnikatelské úvahy, přímý účastník. Všechny příkazy, přijaté i odeslané, však vždy musí projít přes přímého účastníka. Vzhledem k těmto podmínkám se adresovatelné BIC jeví stejně jako nepřímý účastník. Z technického

[57] Bulharsko, Dánsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Polsko (stav v říjnu 2010)

[58] BIC – Bank Identifier Code, Business Identifier Code

hlediska tomu tak je, ale z právního hlediska není adresovatelné BIC uznatelné za člena systému a proto se na něj nevztahují výhody směrnice o neodvolatelnosti zúčtování (SFD).[59]

Čtvrtým způsob pro zapojení do systému je **multi-adresní přístup**. Přístup k systému je založen na možnosti přímého účastníka oprávnit pobočku nebo úvěrovou instituci z vlastní skupiny k provádění platebního styku přes jeho RTGS účet (aniž by byl přímý účastník v operaci zúčastněný). Pobočka nebo úvěrová instituce, však musí sídlit v Evropském hospodářském prostoru. Multi-adresní přístup umožňuje bankám v rámci skupiny efektivně spravovat likviditu a provádět platební styk.

Tabulka č. 6: Seznam účastníků TARGET2 v Nizozemsku

BIC	Název účastníka	Typ účastníka
ABNANL2AXXX	ABN AMRO BANK NV	Přímý
AEGONL2UXXX	AEGON BANK NV	Přímý
AHBKNL2GXXX	ACHMEA HYPOTHEEKBANK	Přímý
AKBKNL2RXXX	AKBANK NV	Přímý
ANDLNL2AXXX	ANADOLUBANK NEDERLAND NV	Přímý
ARBNNL22XXX	ACHMEA RETAIL BANK NV	Přímý
ARTENL2AXXX	GE ARTESIA BANK	Přímý
ASRBNL2RXXX	ASR BANK NV	Přímý
BBRUNL2XXXX	ING BREDA, BREDA	Přímý
BICKNL2AXXX	BINCKBANK N.V	Přímý
BKMGNL2AXXX	BANK MENDES GANS	Přímý
BNGHNL2GXXX	BANK NEDERLANDSE GEMEENTEN NV	Přímý
BNLIITRRXXX	BANCA NAZIONALE DEL LAVORO SPA	Přímý
BOFSNL21002	BANK OF SCOTLAND.	Nepřímý
BOTKNL2XXXX	BANK OF TOKYO-MITSUBISHI UFJ (HOLLAND) N.V.	Přímý
BOUNNL2AXXX	N.V. BANK VOOR DE BOUWNIJVERHEID	Přímý
BYLADEM1NLG	Sparkasse Noerdlingen	Nepřímý
CARNLULLXXX	BANQUE CARNEGIE LUXEMBOURG SA	Nepřímý
CITCNL2AXXX	CITCO BANK NEDERLAND N.V.	Nepřímý
CITINL2XXXX	CITIBANK INTERNATIONAL PLC	Nepřímý

[59] Směrnice 98/26/ES

DHBNNL2RXXX	DEMIR-HALK BANK (NEDERLAND) N.V.	Přímý
DLBKNL2AXXX	DELTA LLOYD BANK NV AMSTERDAM	Přímý
DNIBNL2GXXX	NIBC BANK N.V.	Přímý
DSTANL2AXXX	DUTCH STATE TREASURY AGENCY	Přímý
EMCFNL2AXXX	EMCF NV	Přímý
ESESNL2AT2X	EUROCLEAR NEDERLAND.	Přímý
FBHLNL2AXXX	CREDIT EUROPE BANK N.V.,Karspeldreef 6A,NL-1101 CJ AMSTERDAM	Přímý
FLORNL2ACON	DNB DGR, AMSTERDAM	Přímý
FLORNL2ACUR	DNB CASH OPERATIONS AMSTERDAM	Přímý
FLORNL2AEUR	DNB GAR GARANTIE STELSELS	Přímý
FLORNL2AFEB	DNB ACCOUNTING ACCOUNTING DEPARTMENT AMSTERDAM	Přímý
FLORNL2AFEX	DNB INVESTMENT SERVICES INVESTMENT SERVICES AMSTERDAM	Přímý
FLORNL2AXXX	DE NEDERLANDSCHE BANK NV EURO OPERATIONS AMSTERDAM	Přímý
FRBKNL2LXXX	FRIESLAND BANK NV	Přímý
FTSBNL2RXXX	ABN AMRO BANK N.V. dříve FORTIS BANK NEDERLAND NV	Přímý
FVLBNL22XXX	VAN LANSCHOT BANKIERS NV	Přímý
GENODED1KNL	Volksbank Koeln-Noed eG	Nepřímý
GENODED1NLD	VR-Bank eG Dormagen	Nepřímý
GENODEM1NLE	Volksbank Nordlippe eG	Nepřímý
GILLNL2AXXX	THEODOOR GILISSEN BANKIERS N.V.	Přímý
HANDNL2AXXX	SVENSKA HANDELSBANKEN AB (PUBL)	Nepřímý
HBUANL2RXXX	HOLLANDSCHE BANK-UNIE NV	Nepřímý
HSHNLULBXXX	HSH NORDBANK A.G	Přímý
HSHNLULLXXX	HSHN NORDBANK SECURITIES S.A	Přímý
ICBCNL2AXXX	MEGA INTERNATIONAL COMMERCIAL BANK CO. LTD	Přímý
INGBNL2AXXX	ING BANK N.V.	Přímý
INNDNL2UXXX	EQUENS SE	Přímý
INSINL2AXXX	BANK INSINGER DE BEAUFORT NV	Přímý
KABANL2AXXX	YAPI KREDI BANK NEDERLAND NV	Přímý
KASANL2AXXX	KAS BANK N.V.	Přímý
KOEXNL2AXXX	KOREA EXCHANGE BANK NL AMSTELVEEN	Přímý
KREDNL2XXXX	KBC BANK N.V. NEDERLAND	Nepřímý
LOCYNL2AXXX	LOMBARD ODIER DARIER HENTSCH AND CIE	Přímý

	(NEDERLAND) N.V.	
LOYDNL2AXXX	LLOYDS TSB BANK PLC.	Přímý
LPLNNL2ALPB	LEASEPLAN BANK	Přímý
LPLNNL2AXXX	LEASEPLAN CORPORATION N.V.	Přímý
MHCBNL2AXXX	MIZUHO CORPORATE BANK NEDERLAND NV	Přímý
MIFINL2GXXX	DUTCH MINISTRY OF FINANCE	Přímý
NECINL2A320	EUROCLEAR NEDERLAND 320	Přímý
NECINL2A777	EUROCLEAR NEDERLAND 777	Přímý
NFMONL2GXXX	NEDERLANDSE FINANCIERINGS-MAATSCHAPPIJ VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN N.V.	Přímý
NWABNL2GXXX	NEDERLANDSE WATERSCHAPSBANK	Přímý
PSTBNL21XXX	INGBANK N.V.	Nepřímý
RABONL2UXXX	RABOBANK NEDERLAND	Přímý
RBOSNL2AXXX	ROYAL BANK OF SCOTLAND N.V.	Přímý
RBOSNL2RTCM	ROYAL BANK OF SCOTLAND N.V....	Nepřímý
RGRBNL2RXXX	ROBECO NEDERLAND	Nepřímý
SNSBNL2AXXX	SNS BANK NV	Přímý
STALNL2GXXX	STAALBANKIERS DEN HAAG	Přímý
STOLNL2AXXX	AMSTERDAM TRADE BANK	Přímý
TDOMNL2AXXX	TD WATERHOUSE BANK N.V.	Přímý
TEBUNL2AXXX	THE ECONOMY BANK	Přímý
TRIONL2UXXX	TRIODOS BANK N.V. ZEIST	Přímý
UGBINL2AXXX	GARANTIBANK INTERNATIONAL NV	Přímý
UNLALV2XXXX	AS SEB banka	Přímý
VOWANL21XXX	VOLKSWAGEN BANK GMBH NL	Nepřímý
VPVGNL22XXX	VPV BANKIERS NV	Nepřímý

Zdroj: Vlastní zpracování na základě adresáře systému TARGET2 z července roku 2011

4.2.2 Poplatky za služby[60]

Ceník systému TARGET2 je jednotný pro všechny účastníky nezávisle na tom, jestli se jedná o vnitrostátní nebo přeshraniční platební styk. Každý účastník má možnost vybrat si mezi dvěma způsoby placení za transakce. První možnost (Option A) je založena na paušálním měsíčním poplatku 100 euro a následně 0,80 euro za každou provedenou transakci. Druhá možnost (Option B) je založena na paušální ceně 1250 euro za měsíc a následně cenu za transakci podle tabulky č. 7:

[60] Zdroj: (14) European Central Bank. *From TARGET to TARGET2*

Tabulka č. 7: Ceník transakcí TARGET2

Pásmo	Počet transakcí		Poplatek za transakci (EUR)
	Od	Do	
1	1	10 000	0,60
2	10 001	25 000	0,50
3	25 001	50 000	0,40
4	50 001	100 000	0,20
5	Přes 100 000		0,125

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (14) European Central Bank. *From TARGET to TARGET2*

Příklad výpočtu poplatků za měsíc v případě provedení 25 600 transakcí:

- První možnost (Option A):
  - 25 600 x 0,80 + 100 (paušál) = 20 580 EUR
- Druhá možnost (Option B):
  - 10 000 x 0,60 + 15 000 x 0,50 + 600 x 0,40 + 1250 (paušál) = 14 990 EUR

Z příkladu je patrný postup výpočtu pomocí tabulky a zároveň to, že druhé možnosti je vhodné využít při vyšším počtu transakcí.

Poplatky za platby přidružených systémů se pak skládají z fixního poplatku navýšeného o poplatek za každou transakci podle tabulky. Fixní poplatek činí 12000 euro ročně a jeho další složkou je poplatek 5000 – 50000 euro závisející na velikosti přidruženého systému.

Kromě poplatků za transakce účastníci ještě musí platit za členství v systému. Přímý účastník, kromě měsíčního poplatku (100-1250 euro) zaplatí 20 euro za registraci každého nepřímého účastníka a 5 euro za registraci každého adresovatelného BIC. Při využití multi-adresního přístupu se platí 80 euro/měsíc za každé další BIC (vyjma BIC přímého účastníka).

4.2.3 Provozní doba[61]

TARGET2 je v provozu v pracovní dny mimo oficiální svátky systému. Jedná se o Nový rok, Velký pátek, Velikonoční pondělí, 1. května a 25 a 26 prosince. Příprava na nový účetní den začíná v 18:45 předchozího dne (D-1). Od 19:00 do 19:30 probíhá poskytování likvidity (vnitrodenní úvěry atd.). Od 19:30 do 6:45 (den D), probíhá noční vypořádání, které je určeno pro vypořádání doplňkových platebních systémů, například retailových netto systémů nebo kartových platebních systémů. V průběhu nočního vypořádání je z důvodu údržby systému stanovena přestávka na 3 hodiny od 22:00 (D-1). Od 6:45 (D) probíhají přípravy na denní vypořádání, které začíná v 7:00 a trvá do 18:00 (D) v případě mezibankovních plateb a do 17:00 (D) v případě zákaznických plateb. V 18:15 končí možnost využívat poskytnuté vnitrodenní likvidity. Přesně v 18:30 (D) končí účetní den systému TARGET2.

4.2.4 Typy plateb[62]

V systému TARGET2 se platby dělí na klientské a mezibankovní, nezávisle na tom, jestli platby jsou zahraniční nebo domácí.

Klientské platby se v systému zpracovávají od 7:00 do 17:00 a jsou charakterizovány swiftovými zprávami SWIFT MT103 a SWIFT MT103+. V rámci klientských plateb je možno používat pouze příkaz k úhradě.

Mezibankovní platby mohou systémem být zpracovány o hodinu déle, nežli v případě klientských plateb, tedy do 7:00 do 17:00. Kromě úhrad charakterizovaných swiftovými zprávami SWIFT [63]MT202 a [64]MT202COV, je možné využít také inkasa charakterizovaného zprávami SWIFT MT204.

U každého platebního příkazu je možné určit prioritu, z které systém bude vycházet v případě nedostatku likvidních prostředků a zařazení příkazu do fronty. Priorita se dá nastavit na hodnotu 0 (velmi urgentní platby), hodnotu 1(urgentní platby) nebo na hodnotu 2 (normální platby).

---

[61]Zdroj: (14) European Central Bank. *From TARGET to TARGET2*

[62]Zdroj: (43) ECB. Information Guide or TARGET2 Users. str. 15

[63] Mezibankovní platby související s obchody na peněžním, devizovém a derivátovém trhu.

[64]Mezibankovní platby založené na klientských platbách, zprávy obsahují identifikaci příjemce a plátce.

4.2.5 Způsob vypořádání

TARGET2 je platební systém, který funguje v reálném čase, proto každý přijatý příkaz je okamžitě vypořádán. Pokud nastane situace, že plátce nemá na účtu platebního styku dostatečnou likviditu, příkaz není proveden a je zařazen do fronty (kde je možné určit priority pro případ doplnění likvidity). Veškeré zúčtované příkazy jsou neodvolatelné.

4.3 EQUENS

Retailový platební systém Equens má v Nizozemsku na starost vypořádání a zúčtování plateb nižší priority a hodnoty. Téměř všechny mezibankovní retailové platby jsou zpracovány tímto systémem..

Počátky systému Equens sahají až do roku 1967, kdy skupina nizozemských bank založila Centrální zúčtovací dům, ten se později přejmenoval na Interpay. Sloučením dosavadního retailového systému Interpay s německým systémem Transaktionsinstitut für Zahlungsverkehrsdienstleistungen AG v roce 2006 vznikl Equens. Většinový akciový podíl na Equens je držen devíti velkými nizozemskými bankami.

Systém Equens je přímým účastníkem TARGET2, funguje na netto principu a je rozdělen na dva podsystémy:

- Zúčtovací a vypořádací systém (the Clearing and Settlement System – CSS)
- Okruh pro urgentní platby (the Urgent Paymets Circuit)

4.3.1 Účastníci systému

V roce 2009 byl počet přímých účastníků 53, nepřímí účastníci v systému nebyli. Z celkového počtu účastníků je 52 účastníků úvěrovými institucemi a zbývající jeden je centrální banka (DNB).[65]

4.3.2 Provozní doba

Systém pracuje v pracovní dny od 7:30 do 18:00.

V podsystému CSS probíhá přijímání platebních příkazů pomocí elektronického komunikačního systému I-connect. Během pracovní doby probíhá zúčtování na účtech

[65]Zdroj: (15) European Central Bank. *Payment Statistics: Netherlands*

přímých účastníků u centrální banky (DNB) každých 30 minut. Zúčtování probíhá od 7:30 do 17:00, kdy mezi 17:00 a 18:00 nastává poslední zúčtování dne. Pokud si klient nepřeje platbu provést v aktuální pracovní den, musí o to požádat Equens.
V okruhu pro urgentní platby proběhne zúčtování a vypořádání platebního příkazu a oznámení příjemci platby během několika minut. Transakce probíhá bilaterálně mezi dvěma bankami.

4.3.3 Typy plateb

Mezi typy plateb, které Equens zpracovává, patří příkazy k úhradě a k inkasu. Hlavním účelem plateb jsou veškeré platby, jako jsou výplaty mezd, platby dodavatelům, expresní platby, přijaté platby od zákazníků a inkasa.

4.3.4 Způsob vypořádání

Systém provádí veškeré retailové platby a mezibankovní platby malé hodnoty (není zde ale stanovené maximum), z hlediska vypořádání je rozdělen na dva podsystémy, jejichž fungování je odlišné:

- Podsystém CSS (Zúčtovací a vypořádací systém) dávkově zúčtovává velké množství mezibankovních plateb malé hodnoty. V tomto podsystému Equens vystupuje jako prostředník mezi jednotlivými účastníky. Je autorizován účastníky k provádění denních vypořádání na jejich účtech platebního styku v DNB. Systém nejdříve rozdělí příkazy do dvou balíků (parcels), do debetního a do kreditního. Debetní balík příkazů je sestaven pro každou banku zvlášť a sestává z transakcí mezi danou bankou na debetní straně a několika příjemci na kreditní straně (např. výplaty mezd). Kreditní balíky pak obsahují transakce bank na kreditní i debetní straně. Vypořádání proběhne tak, že banky, které mají debetní netto pozici, zaplatí ze svého účtu u DNB na účet Equens u DNB danou částku. Následně Equens ze svého účtu zaplatí bankám, které jsou v kreditní netto pozici. Tato vypořádání probíhají v pracovní době a to každých 30 minut. Časté vypořádání je výhodné, protože se tím potlačuje úvěrové riziko a zrychluje provedení platby.
- Podsystém Okruh pro urgentní platby obvykle zpracovává prioritní retailové platby mezi bankami a jejich klienty. Urgentní platba je vypořádána a zúčtována během několika minut. Oznámení o provedené neodvolatelné

transakci je ihned zasláno příjemci platby. Tento podsystém bývá často používán pro relativně velké transakce (např. v souvislosti s nemovitostmi). Nevzniká zde žádné riziko, protože je systém zajištěn možností čerpání úvěru, kterou mají účastníci, speciálně pro tento účel, u DNB. Formální vypořádání těchto transakcí probíhá jednou denně v systému DNB.

5 Další platební systémy v EU

Kromě celoevropského platebního systému TARGET2 v Evropě fungují ještě další systémy, které pokrývají Eurozónu. Je to velkoobjemový systém EURO1, který s nástupem eura v roce 1999 nahradil ECU platební systém (ECU Clearing System) provozovaný Bankovní asociací ECU. Systém EURO1 je provozovaný společností EBA Clearing a jedná se o platební systém fungující na netto principu převádějící platby v eurech. Svou velikostí se řadí na druhé místo za systém TARGET2, jehož využívá k vypořádání konečných čistých pozicí. Společně se systémem EURO1 společnost EBA Clearing provozuje ještě dva retailové platební systémy STEP1 a STEP2.

STEP1, který byl spuštěn v roce 2000, je doplňkovým systémem k EURO1 pro zajištění retailových plateb. Pro svůj chod využívá infrastruktury systému EURO1. Vzhledem k tomu, že se nejedná o velkoobjemový systém, nejsou na něj kladeny tak vysoké požadavky z hlediska řízení rizik.

STEP2 byl spuštěn v dubnu 2003 jako první evropský automatizovaný systém pro zpracování přeshraničních dávkových[66] plateb v eurech. Účastníkem se může stát jakákoli finanční instituce se sídlem nebo pobočkou v Evropském hospodářském prostoru.

[66] Bulk payments: skupina příkazů vypořádaná společně najednou

6 Analýza platebních systémů v České republice a Nizozemsku

Platební systémy v obou porovnávaných státech jsou vyvinuté moderní systémy, jejichž vyspělost odpovídá světovému vývoji. Přesto mezi systémy jsou určité rozdíly, které budou v analýze také popsány. Analýza se bude zabývat porovnáním charakteristik jednotlivých platebních systémů v České republice a Nizozemsku. K analýze budu používat výhradně data, která pocházejí ze zdrojů Evropské centrální banky a jejího databázového serveru. Na začátku analýzy považuji za správné představit obě země z obecnějšího hlediska, aby čtenář získal širší obraz o analyzovaných zemích.

6.1 Nizozemsko

Nizozemsko, které je často nesprávně nazýváno jako Nizozemí nebo Holandsko, je součástí Nizozemského království. Do toho kromě Nizozemska patří ještě Sint Maarten, Aruba a Curaçao. Nizozemsko je konstituční parlamentní monarchie, jehož hlavou státu je královna Beatrix. Tato rovinatá země leží v severní Evropě na území o rozloze 41 526 km² a má téměř 17 milionů obyvatel. Členem Evropských společenství, a následně Evropské unie, je již od roku 1952, přičemž je jedním ze zakládajících států. Společně s dalšími 10 členskými zeměmi Evropské unie začalo Nizozemsko 1. ledna 1999 používat společnou evropskou měnu euro, zatím pouze v bezhotovostní podobě. Následně pak o 3 roky později, v roce 2002, bylo euro zavedeno i v hotovostní podobě.

6.2 Česká republika

Česká republika, jednoslovně také nazývaná Česko, se nachází ve střední Evropě na území o rozloze 78 867 km² a má přibližně 10,5 milionů obyvatel. Česko se 1. května 2004, společně s dalšími 9 státy, stalo členem Evropské unie. Zapojení do eurozóny je však stále odkládáno a v současné době dluhových krizí je termín vstoupení do této zóny nejasný.

6.3 Porovnání vývoje základních ekonomických ukazatelů

Při porovnání základních ekonomických ukazatelů srovnávaných zemí vycházím z tabulky č. 8. Vzhledem k tomu, že země používají různé měny, jsou všechny peněžní údaje přepočítány na eura pomocí průměrných ročních kurzů pro odpovídající roky.

Tabulka č. 8: Srovnání základních ukazatelů

Rok/země	2005		2006		2007	
	CZ	NL	CZ	NL	CZ	NL
Počet obyvatel (roční průměr, v tisících)	10 234,09	16 317,00	10 266,65	16 341,00	10 322,69	16 378,00
HDP (mld. EUR)	100,19	513,41	113,70	540,22	127,33	571,77
HDP/osobu (EUR)	9 789,84	31 465,00	11 074,31	33 059,00	12 335,01	34 911,00

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

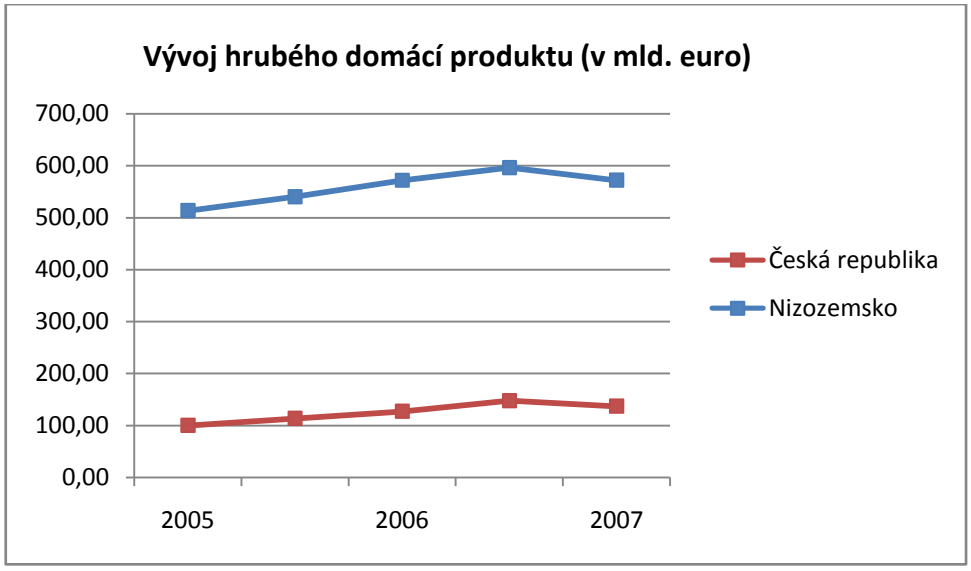
Tabulka č. 9: Srovnání základních ukazatelů – pokračování

Rok/země	2008		2009	
	CZ	NL	CZ	NL
Počet obyvatel (roční průměr, v tisících)	10 429,69	16 440,00	10 506,81	16 527,00
HDP (mld. EUR)	147,88	596,23	137,16	571,98
HDP/osobu (EUR)	14 178,71	36 267,00	13 054,55	34 609,00

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

U obou zemí se dá ve sledovaném období pozorovat růst výstupu, v podobě HDP, až do roku 2008, kdy světem otřásla finanční krize. Jako důsledek je v roce 2009 vidět pokles výkonu u obou srovnávaných zemí. Vývoj hrubého domácího produktu je znázorněn v grafu č. 1. Stejný vývoj je možné pozorovat na ukazateli HDP na osobu. Tento ukazatel také ukazuje postupné dotahování České republiky na Nizozemsko, kdy v roce 2005 byl ukazatel HDP na osobu v ČR přibližně 3,2 krát nižší než v Nizozemsku a v roce 2009 již pouze 2,7 krát nižší.

Graf č. 1: Vývoj HDP

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

6.4 Instituce poskytující platební služby

V této podkapitole se budu zabývat počtem institucí, které nabízejí platební služby. Jedná se o poskytovatele, kteří služby nabízejí nefinančním uživatelům. V případě obou zemí je drtivá většina platebních služeb nabízena úvěrovými institucemi, které dále budu nazývat bankami. Kromě bank mohou poskytovat platební služby ještě jiné instituce, jako jsou například pošty. V České republice je pouze jedna taková a tou je Česká pošta, která k provádění plateb využívá infrastrukturu jedné z bank. V tabulce č. 10 můžeme vidět detailní rozdělení poskytovatelů platebních služeb. Vzhledem k rozvinutosti a vyspělosti Nizozemska by se dalo očekávat, že počet těchto institucí bude vyšší než v případě České republiky. Předposlední řádek „Celkem" vypovídá o tom, že tento předpoklad byl správný. Oproti ČR byl v roce 2009 tento počet v Nizozemsku přibližně 5,5 násobný, ale zdá se, že počet poskytovatelů klesá, na rozdíl od ČR, kde se stabilně drží kolem 58.

Zajímavé je porovnání počtu kontaktních míst mezi oběma státy, protože tam je situace opačná. V roce 2009 jich v ČR bylo o 50 % více. Pokud by nás ještě zajímal počet lidí na 1 kontaktní místo, byl by vzhledem k většímu počtu lidí v Nizozemsku, tento rozdíl mezi zeměmi větší. (V roce 2009: ČR 1939 lidí na kontaktní místo; NL 4649 lidí na kontaktní místo, což je více než dvojnásobný rozdíl.)

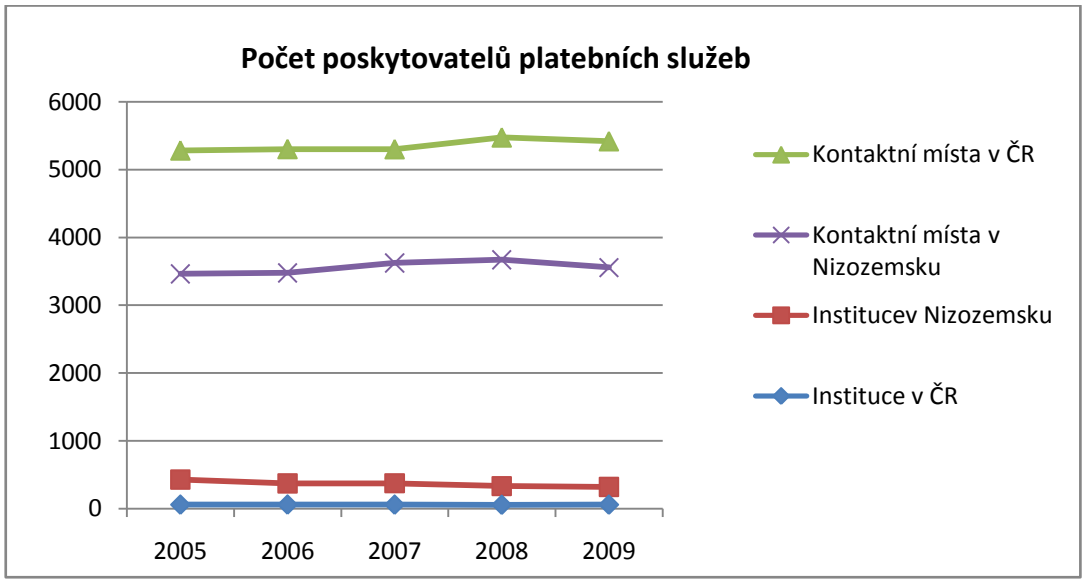
Na rozdíl od počtu poskytovatelů se počet kontaktních míst v obou zemích zdá poměrně stabilní.

Tabulka č. 10: Počet institucí nabízejících platební služby

Rok/země	2005		2006		2007		2008		2009	
	CZ	NL	CZ	NL	CZ	NL	CZ	NL	CZ	NL
Centrální banka	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Úvěrové instituce	56	401	57	345	56	341	54	302	56	295
z toho:										
Úvěrové instituce sídlící v zemi	44	396	44	313	42	305	39	266	39	262
Pobočky úvěrových institucí z eurozóny	10	1	11	23	11	25	11	25	14	22
Pobočky úvěrových institucí z EHP mimo eurozónu	2	1	2	7	3	9	4	9	3	9
Pobočky úvěrových institucí z oblasti mimo EHP	0	3	0	2	0	2	0	2	0	2
Ostatní	1	28	1	25	1	32	1	29	1	23
Celkem	58	430	59	371	58	374	56	332	58	319
Celkem kontaktních míst	5 284	3 462	5 305	3 478	5 303	3 624	5 476	3 671	5 420	3 555

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Graf č. 2: Instituce poskytující platební služby

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

6.5 Účast v jednotlivých platebních systémech

V tabulce č. 11 jsou uvedeny počty účastníků jednotlivých systémů. Současně jsou zde účastníci rozděleni na přímé a nepřímé účastníky. Vzhledem k tomu, že v České republice systém CERTIS, na principu RTGS, zpracovává velkoobjemové i retailové platby, je v tabulce u ČR uveden pouze jeden systém. V Nizozemsku fungují dva různé systémy, TARGET2-NL, velkoobjemový platební systém na principu RTGS, a Equens, retailový platební systém s netto zúčtováním.

Jednotliví účastníci systému CERTIS jsou společně s identifikačním kódem a typu členství k nalezení v tabulce č. 3 v kapitole o systému CERTIS. V kapitole je dále popsáno dělení na přímé účastníky a tzv. „třetí strany“ neboli nepřímé účastníky. Dle tabulky č. 11 systém nemá žádné nepřímé účastníky, což není pravda. Třetí strany jsou zahrnuté do přímých účastníků v řádku „Zúčtovací a vypořádací instituce“. Tito účastníci nemají svůj vlastní účet platebního styku v systému, ale mohou, na základě povolení, provádět své převody prostřednictvím účtů přímých účastníků.

Systém TARGET2-NL také rozlišuje několik typů účastníků, z nichž jsou v tabulce znázorněny dva, přímí a nepřímí účastníci.

Equens má pouze přímé účastníky.

Tabulka č. 11: Účastníci platebních systémů

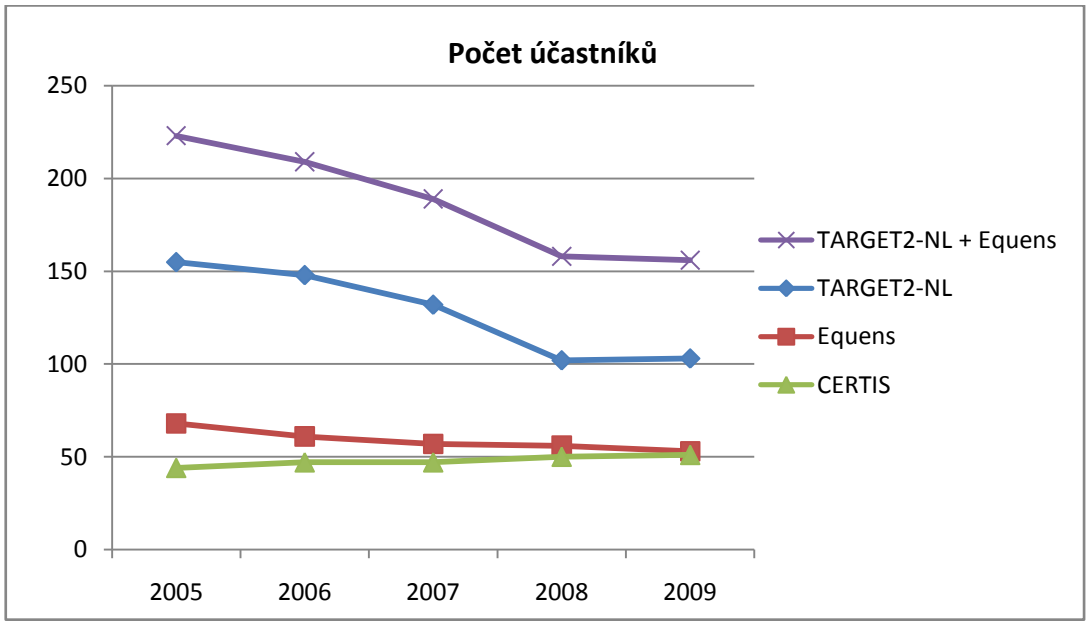
Rok	Země	Systém	2005	2006	2007	2008	2009
Přímí účastníci	CZ	CERTIS	44	47	47	50	51
	NL	TARGET2-NL	102	99	90	60	61
	NL	Equens	68	61	57	56	53
z toho:							
Úvěrové instituce	CZ	CERTIS	35	38	39	42	43
	NL	TARGET2-NL	97	94	85	54	55
	NL	Equens	67	60	56	55	52
Centrální banka	CZ	CERTIS	1	1	1	1	1
	NL	TARGET2-NL	1	1	1	1	1
	NL	Equens	1	1	1	1	1
Ostatní	CZ	CERTIS	8	8	7	7	7
	NL	TARGET2-NL	4	4	4	5	5
	NL	Equens	0	0	0	0	0
z toho:							
Veřejná správa	CZ	CERTIS	0	0	0	0	0
	NL	TARGET2-NL	1	1	1	2	2
	NL	Equens	0	0	0	0	0
Zúčtovací a vypořádací instituce	CZ	CERTIS	8	8	7	7	7
	NL	TARGET2-NL	3	3	3	3	3
	NL	Equens	0	0	0	0	0
Nepřímí účastníci	CZ	CERTIS	0	0	0	0	0
	NL	TARGET2-NL	53	49	42	42	42
	NL	Equens	0	0	0	0	0
Celkem	CZ	CERTIS	44	47	47	50	51
	NL	TARGET2-NL	155	148	132	102	103
	NL	Equens	68	61	57	56	53
Celkem TARGET2-NL + Equens			223	209	189	158	156

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Celkový počet účastníků v nizozemských platebních systémech je podle očekávání větší, než v případě České republiky. Jak je možno vidět v grafu č. 3, tento rozdíl se

postupem času snižuje díky klesajícímu počtu účastníků jak v systému TARGET2-NL, tak v systému Equens. Množství účastníků v systému CERTIS pak zůstává spíše stabilní s mírnou růstovou tendencí. V roce 2005 bylo v Nizozemsku 5 krát více účastníků v platebních systémech než v ČR, v roce 2009 to bylo pouze 3 krát.

Graf č. 3: Počet účastníků v platebních systémech

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

6.6 Počet transakcí

Analýza se nyní bude zabývat srovnáním počtu provedených transakcí a jejich vývojem. V tabulkách č. 12,13 jsou uvedeny počty převodů v obou nizozemských platebních systémech, v tabulce jsou pak uvedeny transakce za tyto systémy celkem. TARGET2-NL je velkoobjemový platební systém, který zpracovává pouze úhrady. Ze srovnání jsem vyřadil platby v rámci systému TARGET2 mimo Nizozemsko. V tabulce č. 14 shrnující transakce za celé Nizozemsko pak tyto transakce nejsou zahrnuty. Equens doplňuje velkoobjemový systém v retailových platbách. V poslední tabulce (č. 15) je možné nalézt údaje o českém platebním systému CERTIS, který zpracovává jak retailové, tak velkoobjemové příkazy. Statistiky pro tento systém nejsou ve všech položkách srovnatelné s nizozemskými systémy, protože zde chybí podrobné rozlišení plateb (platby kartou, výběry z bankomatu). „Transakce provedené domácími bankovními kartami jsou zúčtovány různými způsoby podle druhu karet. Vypořádání je prováděno buď předáváním příkazů ze třetí strany do systému CERTIS nebo v

některých případech přímo mezi bankami na bilaterální bázi.„ [67]Tyto platby se pak v systému promítnou jako úhrady.

Ve vývoji plateb v systému TARGET2-NL je od roku 2005 možné pozorovat růst počtu transakcí, který je způsoben růstem plateb v rámci země i vůči celému území eurozóny. V roce 2009 je zde však vidět nižší množství vnitrozemských transakcí, než v roce 2008, kdy počet transakcí klesnul z 6,44 milionu na 5,66 milionu, tedy na úroveň, která byla před rokem 2007. Tento pokles může být způsoben finanční krizí nebo jinými příčinami. Jednou z možných příčin poklesu počtu transakcí je zavedení nového systému TARGET2 v únoru 2008.

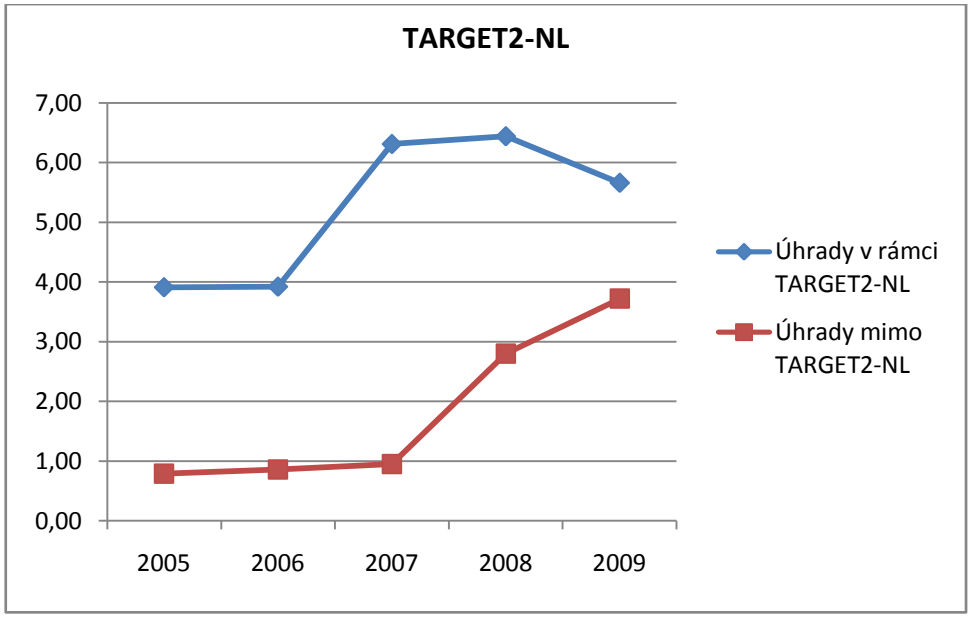
Tabulka č. 12: Počet plateb zpracovaných systémem TARGET2-NL

mil. transakcí	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	4,70	4,77	7,26	9,25	9,39
z toho:					
Úhrady v rámci TARGET2-NL	3,91	3,92	6,31	6,44	5,66
Úhrady mimo Nizozemsko	0,79	0,86	0,95	2,80	3,72
Inkasa	-	-	-	-	-
Celkem	**4,70**	**4,78**	**7,26**	**9,24**	**9,38**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

[67] Modrá kniha www.cnb.cz

Graf č. 4: Počet plateb zpracovaných systémem TARGET2-NL

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Equens je zaměřený na retailové platby. V porovnání s velkoobchodním systémem ve stejné zemi, zpracovává systém několikrát větší počet transakcí. Tento rozdíl vyplývá již ze samotného dělení platebních systémů na velkoobjemové a retailové, kdy retailové systémy zpracovávají velké množství relativně malých plateb.

Ze všech druhů transakcí, které Equens zpracovává, je jich nejvíce prováděno platebními kartami, jejichž prostřednictvím proběhlo v roce 2009 téměř 2 miliardy transakcí. Méně je inkas a úhrad, které v roce 2009 oboje dosahovaly přibližně miliardy transakcí, přičemž inkas bylo více než úhrad. Nejméně transakcí nastalo v souvislosti s bankomaty, v roce 2009 se jednalo o 215 milionů transakcí.

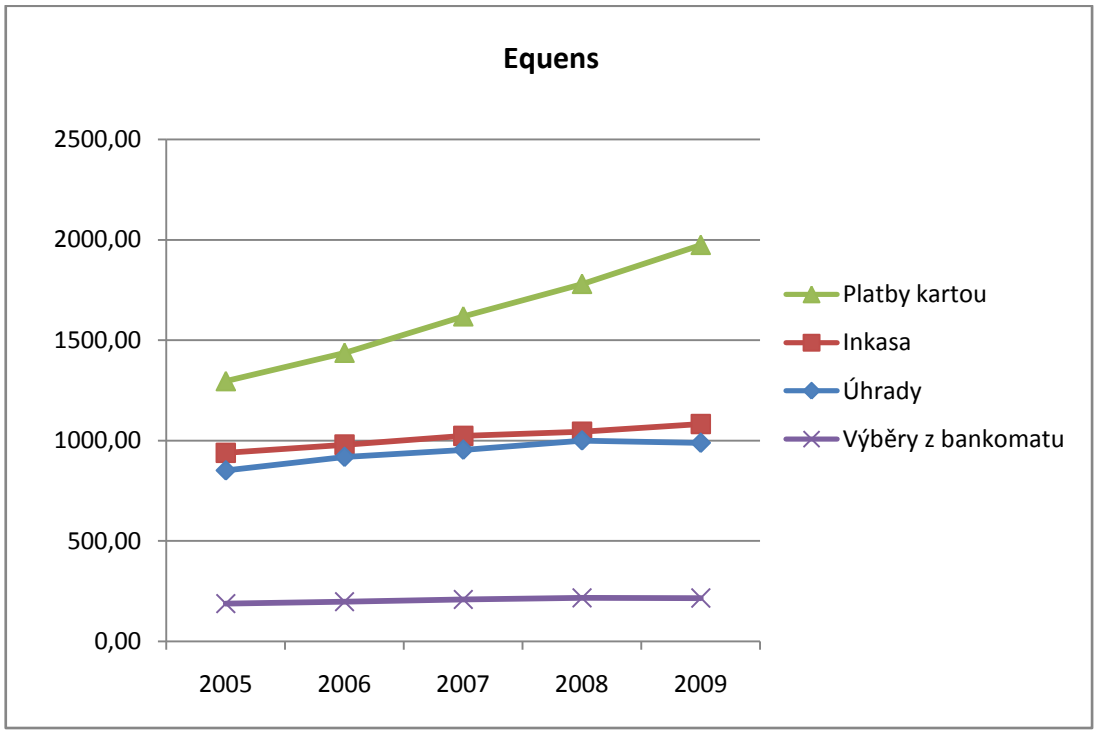
Tabulka č. 13: Počet plateb zpracovaných retailovým systémem Equens

mil. transakcí	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	850,34	917,65	953,33	999,70	987,68
Inkasa	938,92	979,06	1022,80	1044,13	1081,78
Platby kartou	1295,29	1436,59	1617,94	1779,72	1973,89
Výběry z bankomatu	187,52	197,12	208,50	216,26	215,46
Celkem	**3272,07**	**3530,42**	**3802,57**	**4039,81**	**4258,81**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Při porovnání transakcí je nejvýraznější vývoj vidět u plateb kartou. Do roku 2009 byl nárůst od roku 2005 o 52%, což představuje průměrný růst o 13 % za rok (vztažené k roku 2005). Celkový růstový trend je možné vypozorovat u všech druhů plateb v systému. Nejnižší růst byl zaznamenán u výběrů z bankomatů. U úhrad, jako jediných, v roce 2009 nastal pokles 1% oproti roku 2008.

Graf č. 5: Počet plateb zpracovaných retailovým systémem Equens

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

V tabulce č. 14 jsou shrnuty počty transakcí z obou nizozemských platebních systémů. Většina transakcí v tabulce je výsledkem systému Equens, zatímco TARGET2-NL předává několik milionů transakcí v řádku úhrad.

Tabulka č. 14: Počet plateb na území Nizozemska

mil. transakcí	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	854,25	921,57	959,64	1006,14	993,34
Inkasa	938,92	979,06	1022,80	1044,13	1081,78
Platby kartou	1295,29	1436,59	1617,94	1779,72	1973,89
Výběry z bankomatu	187,52	197,12	208,50	216,26	215,46
Celkem	**3275,98**	**3534,34**	**3808,88**	**4046,25**	**4264,47**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

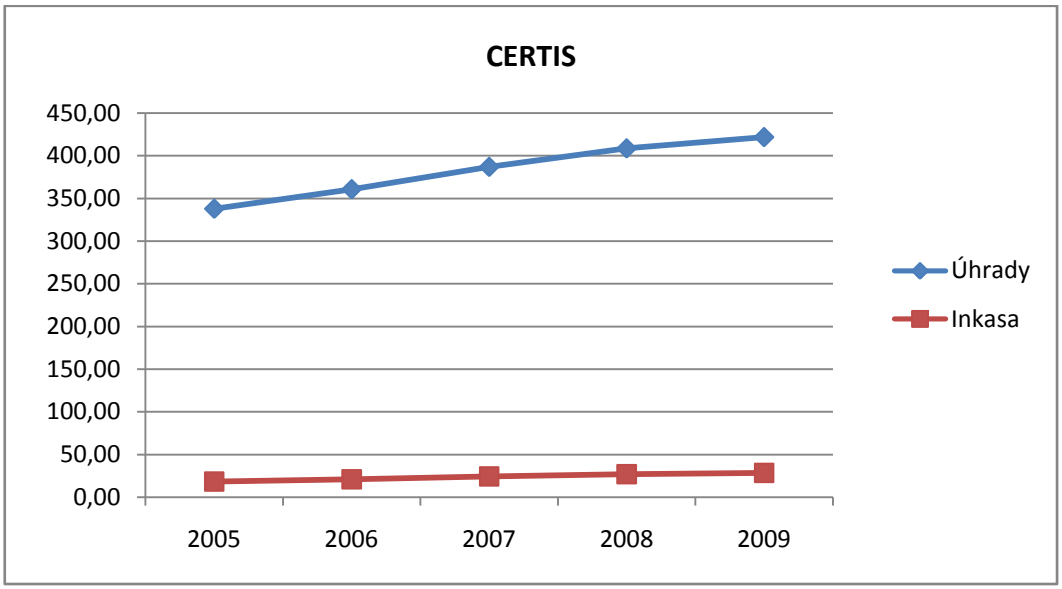
Tabulka č. 15 systému CERTIS ukazuje pouze dva druhy transakcí, a to úhrady a inkasa. Většinu transakcí v České republice má podobu úhrad. Ty v roce 2009 tvořily téměř 94 % všech zaznamenaných transakcí. Zbytek tvořily inkasa, kterých bylo přibližně 15 krát méně. V grafu č. 6 je vidět, že počty obou typů transakcí mají rostoucí tendenci.

Tabulka č. 15: Počet plateb zpracovaných systémem CERTIS

mil. transakcí	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	337,84	360,76	386,93	408,66	421,90
Inkasa	18,20	20,90	24,28	26,90	28,50
Celkem	**356,04**	**381,66**	**411,21**	**435,56**	**450,40**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Graf č. 6: Počet plateb zpracovaných systémem CERTIS

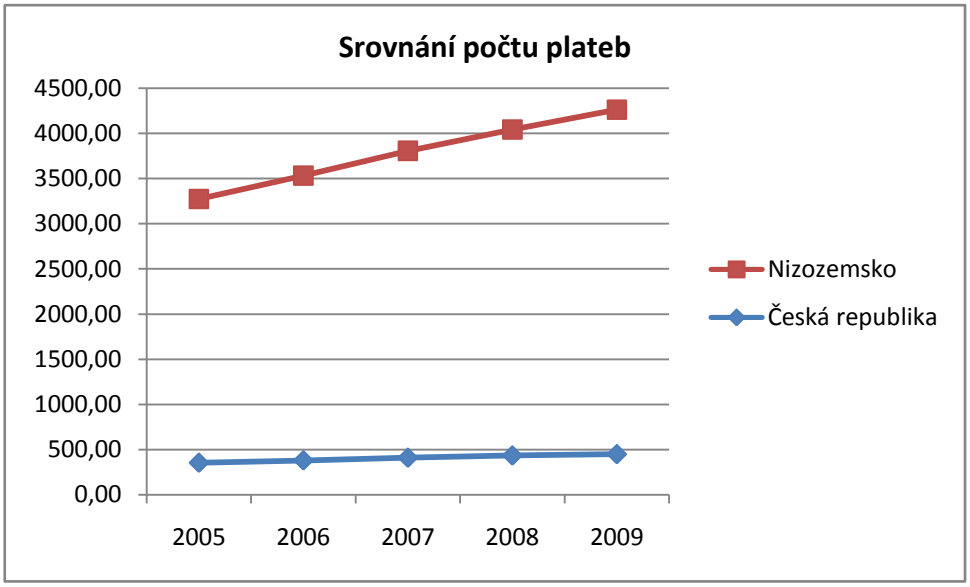

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

V následujícím grafu jsou vynesena data z posledních dvou tabulek. Graf č. 7 srovnává celkový počet plateb v Nizozemsku a v České republice. V Nizozemsku byl počet plateb zpracovaný tamními systémy v roce 2009 téměř 10 krát větší než v ČR. Podobně tomu bylo v průběhu celého sledovaného období. Průběh nizozemské křivky je charakterizován hlavně retailovým systémem Equens, který z hlediska počtu, provádí většinu nizozemských plateb. V průběhu sledovaného období v obou zemích počet

transakcí rostl (přibližně lineárně). Průměrně množství převodů v Nizozemsku rostlo o 247 milionů ročně. V České republice tento průměrný roční přírůstek činil 24 milionů.

Graf č. 7: Mezistátní srovnání počtu transakcí

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Následující dvě tabulky a graf porovnávají počty transakcí v obou zemích v závislosti na jejich vývoji. V tabulkách jsou v procentech uvedená meziroční tempa růstu počtu jednotlivých druhů transakcí a celková tempa pro celou zemi.

Tabulka č. 16 ukazuje, že v České republice počty transakcí od roku 2005 až do roku 2009 rostly. Nejvyšší nárůst plateb v českém platebním systému byl zaznamenán v roce 2007, kdy nárůst činil 7,74% a byl ovlivněn růstem počtu úhrad i inkas. Naopak v roce 2009 byl zaznamenán nejnižší růst, pouze 3,41 %, způsobený nízkými růsty počtů úhrad i inkas. V průměru inkasa dosahují většího růstu než úhrady, je to pravděpodobně způsobeno tím, že placení inkasem je u různých poskytovatelů služeb podporováno slevami či jinými zvýhodněními. Inkaso je pro placení služeb velice výhodné, díky své flexibilitě. V současné době ale zatím nehrozí, že by se počet provedených inkas dotáhl na úhrady, vzhledem k jejich velkému rozdílu.

Tabulka č. 16: Tempo růstu množství plateb v systému CERTIS

Tempo růstu (%)	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	6,78	7,25	5,62	3,24
Inkasa	14,84	16,17	10,79	5,59
Celkem	**7,2**	**7,74**	**5,92**	**3,41**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

V nizozemských platebních systémech ve sledovaném období celkový počet transakcí stále rostl. Na rozdíl od ČR zde však v jednotlivých složkách v průběhu sledování byly zaznamenány i poklesy. To se týká hlavně úhrad v roce 2009, které poklesy jako důsledek poklesu úhrad jak v sytému TARGET2-NL, tak v Equens. Celkový pokles úhrad v rámci Nizozemska tak byl o 1,27 %. Kromě počtu úhrad ale v roce 2009 poklesly i výběry z bankomatu, jejichž množství se snížilo o 0,37 %. Poměrně stabilní růst naopak ve sledovaném období vykazovala provedená inkasa a platby kartou. V prvním případě se růst pohyboval okolo 4 %, s výjimkou roku 2008 s růstem 2,09 %, v případě plateb kartou se růst pohyboval mírně přes 10 %. Z tohoto porovnání tedy s nejvyšším růstem vycházejí platby kartou, které se stávají čím dál oblíbenější.

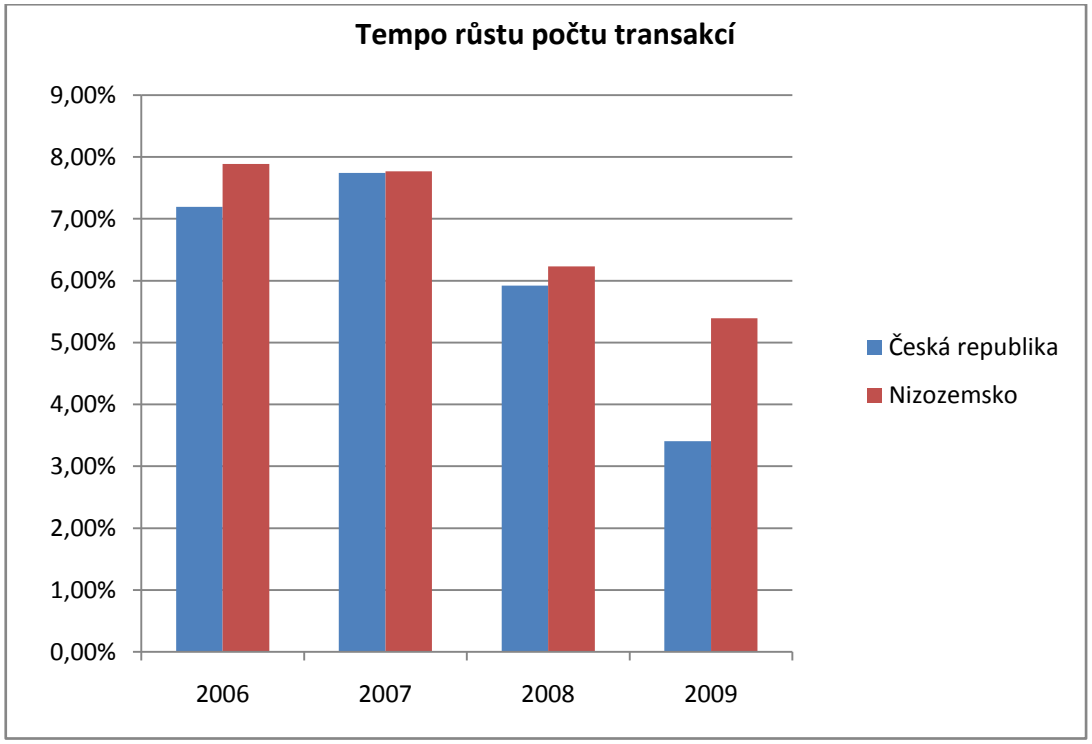
Tabulka č. 17: Tempo růstu množství plateb v nizozemských platebních systémech

Tempo růstu (%)	2006	2007	2008	2009
Úhrady	7,88	4,13	4,85	-1,27
Inkasa	4,28	4,47	2,09	3,61
Platby kartou	10,91	12,62	10,00	10,91
Výběry z bankomatu	5,12	5,77	3,72	-0,37
Celkem	**7,89**	**7,77**	**6,23**	**5,39**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Sloupcový graf č. 8 ukazuje srovnání temp růstu počtu transakcí mezi Českou republikou a Nizozemskem. Ve všech sledovaných letech růst nizozemských transakcí převyšoval ten český, přičemž v roce 2007 byla tempa růstu téměř vyrovnaná. V žádném ze sledovaných roků se tempa růstu nedostaly do záporných hodnot, nejnižší hodnoty byly zaznamenány v roce 2009 v obou zemích, jak již bylo popsáno na předchozí tabulce.

Graf č. 8: Porovnání tempa růstu počtu transakcí

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Vývoje počtů jednotlivých typů plateb v různých systémech mohou být ovlivněny různými faktory, které toto srovnání znehodnocují. Jde například o podíl transakcí, které jsou zúčtovány ve vnitřních zúčtovacích odděleních jednotlivých bank nebo v různých zúčtovacích institucích, které k výslednému vypořádání předávají pouze čisté (netto) pozice jednotlivých klientů. Každá z analyzovaných zemí může mít v tomto směru určitá specifika, proto je třeba brát tuto skutečnost v úvahu.

6.7 Hodnota transakcí

Jednou z nejzajímavějších charakteristik platebních systémů jsou hodnoty transakcí. Zde se dají velice dobře porovnávat jednotlivé země mezi sebou. Navíc tyto údaje při zapojení do již analyzovaných veličin (hlavně počty transakcí, HDP, počet obyvatel) poskytnou lepší mezistátní srovnání (např. průměrné hodnoty transakcí, porovnání objemu vzhledem k HDP a počtu obyvatel atd.). Nejprve se však budu věnovat samostatně objemům plateb v jednotlivých systémech a zemích.

Tabulka č. 18 ukazuje hodnotu plateb v nizozemském velkoobjemovém platebním systému v miliardách euro. Jako v případě počtu transakcí je zde vidět, že TARGET2

zpracovává pouze úhrady, a také rozdělení na transakce v rámci Nizozemska a mimo Nizozemsko. V roce 2009 byla hodnota transakcí v rámci Nizozemska přes 44 bilionů euro, což představuje 69 % celkového objemu. Hodnota transakcí mimo Nizozemsko představovala ve stejném roce zbytek, tedy 31% s 19,5 biliony euro. Celkový objem transakcí mezi roky 2005 a 2009 zaznamenal významný růst z 30,9 bilionu na 63,7 bilionů euro, na čemž se podílely hlavně vnitrostátní úhrady.

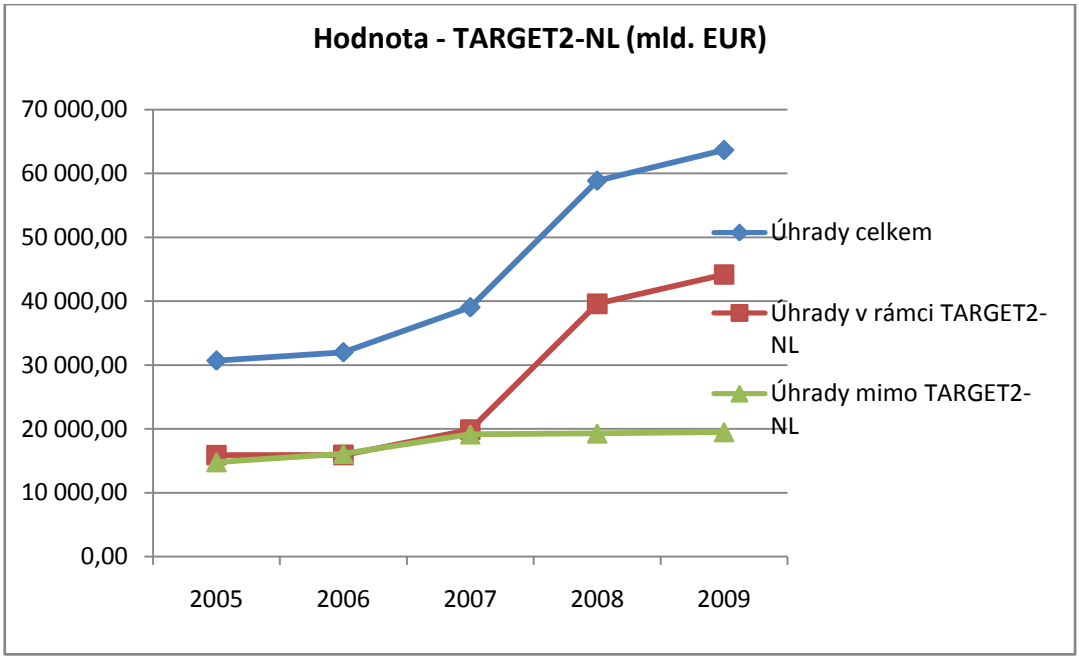
Tabulka č. 18: Hodnota plateb v systému TARGET2-NL

mld. EUR	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	30 695,39	32 002,77	39 047,36	58 885,41	63 683,02
z toho:					
Úhrady v rámci TARGET2-NL	15 905,52	15 914,20	19 886,97	39 585,34	44 170,74
Úhrady mimo TARGET2-NL	14 789,87	16 088,57	19 160,39	19 300,07	19 512,28
Inkasa	-	-	-	-	-
Celkem	**30 695,39**	**32 002,77**	**39 047,36**	**58 885,41**	**63 683,02**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

V grafu č. 9 je pak dobře vidět, jak se obě složky úhrad podílely na celkových objemech. Od roku 2005 do roku 2007 byl vliv těchto složek téměř shodný. Od roku 2008 se úhrady v rámci Nizozemska zvýšily na dvojnásobek, zatímco úhrady mimo nizozemské území zůstaly téměř stejné.

Graf č. 9: Hodnota plateb v systému TARGET2-NL

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Equens, jakožto retailový platební systém, má z hlediska objemu o hodně nižší podíl na transakcích v Nizozemsku. V roce 2009 byl celkový objem 1,95 bilionu euro, což je oproti objemům v systému TARGET2-NL (vnitrostátní transakce) téměř 23 krát méně. Nicméně tento rozdíl vychází z rozdělení systémů na retailové a velkoobjemové.

Tabulka č. 19: Hodnota plateb v systému Equens

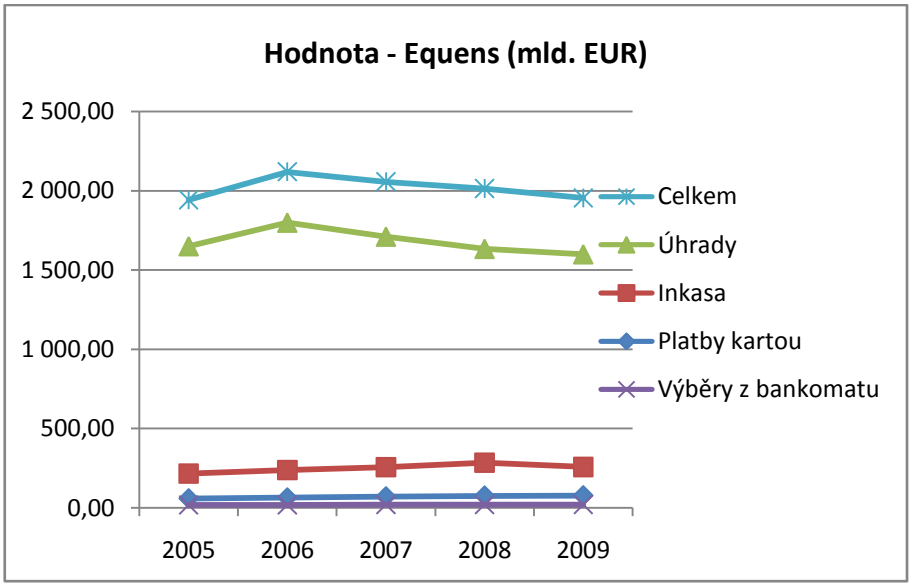
mld. EUR	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	1 650,10	1 799,34	1 710,72	1 633,32	1 599,00
Inkasa	216,36	237,61	255,79	283,92	257,34
Platby kartou	58,60	64,22	71,17	76,13	77,63
Výběry z bankomatu	17,51	18,33	19,53	20,46	20,34
Celkem	**1 942,57**	**2 119,50**	**2 057,21**	**2 013,83**	**1 954,31**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

V grafu č. 10 je pak vidět rozdělení celkového objemu mezi různé typy převodů. Nejvyšší podíl na objemu mají úhrady s 1,6 biliony euro, pak po velké mezeře následují inkasa s 257 miliardami euro, platby kartou se 77 miliardami euro a poslední místo obsadily výběry z bankomatu s 20,3 miliardami euro. V kontrastu s minulou

subkapitolou o počtu transakcí, je tedy pořadí úhrad, inkas a plateb kartou přesně obrácené. Dalo by se to popsat tvrzením, že čím více je platební prostředek retailový, tím více transakcí bude provedeno a tím nižší bude objem těchto transakcí.

Graf č. 10: Hodnota plateb v systému Equens

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Celkové shrnutí objemu plateb v rámci území Nizozemska ukazuje následující tabulka. Obdobně jako v předchozí subkapitole zde, kvůli porovnatelnosti s Českou republikou, nejsou zahrnuty platby mimo Nizozemsko. Podstatný vliv na celkový objem plateb v Nizozemsku mají úhrady zpracované velkoobjemovým systémem. Ty, společně s úhradami provedenými systémem Equens, v roce 2009 představovaly 99 % objemu všech plateb. Inkasa, platby kartou a výběry z bankomatů se podělily o zbývající 1 %.

Tabulka č. 20: Hodnota plateb na území Nizozemska

mld. EUR	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	17 555,62	17 713,54	21 597,69	41 218,66	45 769,74
Inkasa	216,36	237,61	255,79	283,92	257,34
Platby kartou	58,60	64,22	71,17	76,13	77,63
Výběry z bankomatu	17,51	18,33	19,53	20,46	20,34
Celkem	**17 848,09**	**18 033,70**	**21 944,18**	**41 599,17**	**46 125,05**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

V systému CERTIS z hlediska objemů stejně tak jako v Nizozemsku převládají úhrady. K přepočítání korun na eura byly v jednotlivých letech použity průměrné roční směnné kurzy. Úhrady se na celkovém objemu transakcí v roce 2009 podílely skoro ze 100 %. Jejich objem byl v posledním sledovaném roce 5,275 bilionu euro, celkový objem transakcí byl 5,279 bilionu euro. Objem příkazů k inkasu byl oproti úhradám minimální, pouze 3,41 miliardy euro.

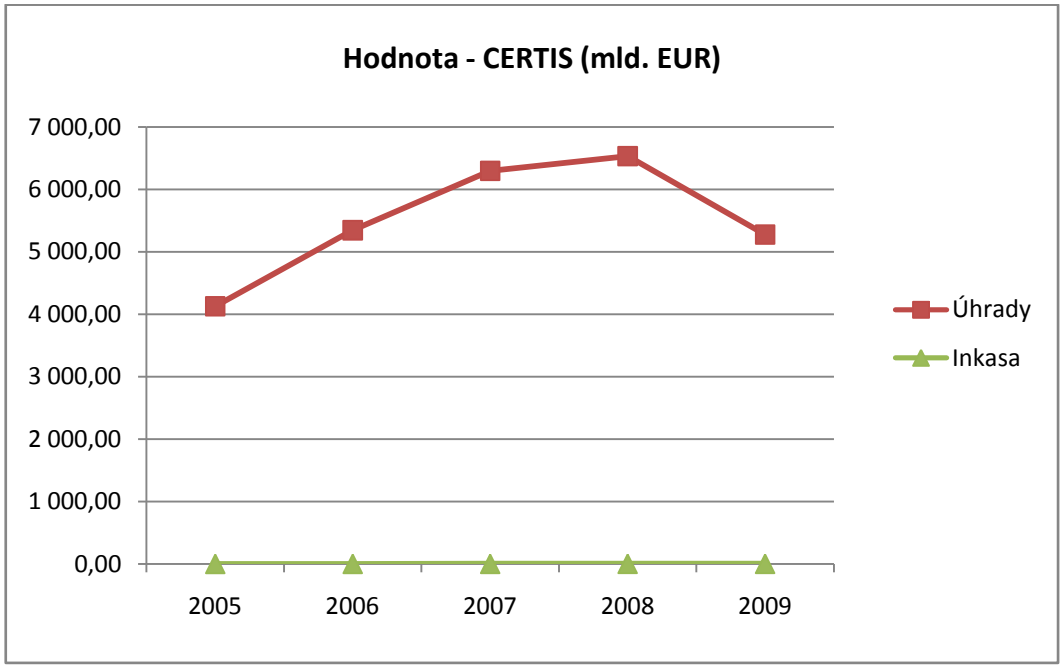
Tabulka č. 21: Hodnota plateb v systému CERTIS

mld. EUR	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Úhrady	4 127,38	5 344,61	6 295,06	6 530,39	5 275,13
Inkasa	1,93	2,24	2,72	3,45	3,41
Celkem	**4 129,31**	**5 346,85**	**6 297,78**	**6 533,85**	**5 278,54**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Rozdíl mezi úhradami a inkasy je pozorovatelný v následujícím grafu. Je zde vidět i vývoj objemů v jednotlivých letech včetně poklesu v roce 2009. Objem úhrad ve sledovaném období rostl až do roku 2009, kdy byl zaznamenán pokles. Mírný pokles byl ve stejném roce zaznamenán i u inkas, která do té doby také rostla.

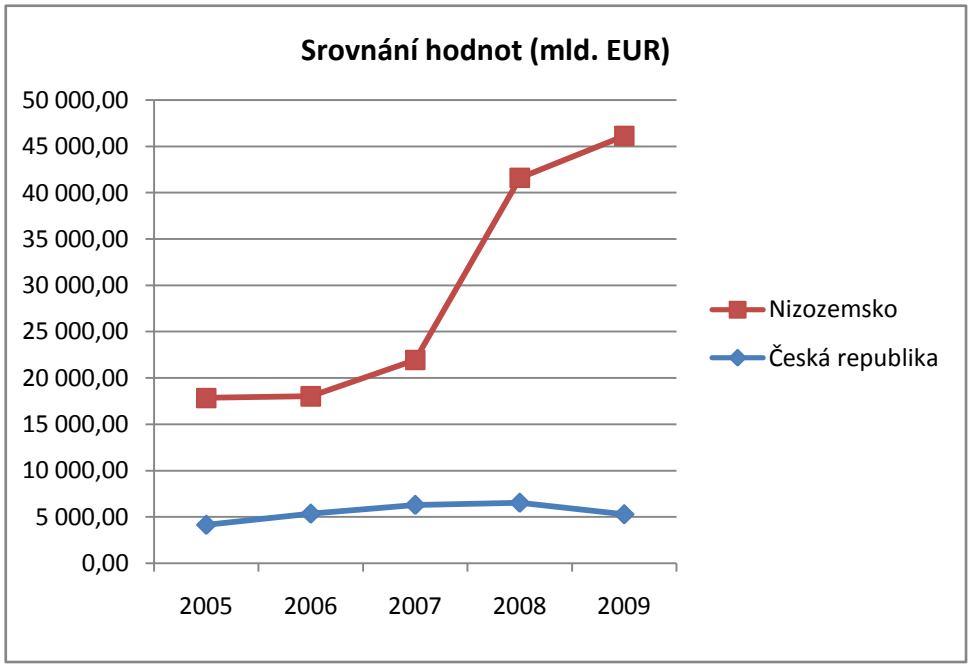
Graf č. 11: Hodnota plateb v systému CERTIS

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

K porovnání celkových objemů mezi srovnávanými zeměmi použiji poslední dvě tabulky a graf č. 12. Objemy transakcí v Nizozemsku byly po celou sledovanou dobu výrazně vyšší, než v České republice. V roce to bylo 4,3 krát, v roce 2009 pak dokonce 8,7 krát. Na nizozemské křivce je vidět velký nárůst po roce 2006 způsobený hlavně růstem úhrad v systému TARGET2-NL. Rok 2009 znamenal nižší růst objemů v Nizozemsků a dokonce pokles v případě České republiky.

Graf č. 12: Hodnota plateb na území Nizozemska a České republiky

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Následující dvě tabulky a graf zobrazují porovnání růstu hodnoty transakcí v jednotlivých letech mezi srovnávanými zeměmi. V tabulkách je možné nalézt meziroční přírůstky hodnoty provedených plateb pro obě země a pro různé druhy transakcí. Hodnoty všech transakcí v obou zemích potom porovnám ve sloupcovém grafu č. 13. Hodnoty provedených transakcí jsou v České republice tvořeny pouze systémem CERTIS, v Nizozemsku jsou tvořeny systémy Equens a TARGET2-NL.

Tabulka č. 22 obsahuje údaje o meziročních přírůstkách hodnoty plateb v systému CERTIS. V případě úhrad je zde možné pozorovat růst, který se ovšem stále snižoval až do roku 2009, kdy byl dokonce zaznamenán pokles hodnoty provedených úhrad. Zatímco v roce 2006 růst dosahoval téměř 30 %, v roce 2009 hodnota klesla o 19%. Z hlediska inkas zde pozorujeme mírně odlišný vývoj. Od roku 2006 do roku 2008

hodnoty inkas rostly stále větším tempem, v roce 2009 ale zaznamenaly pokles o 1 %. Nejvyššího růstu hodnoty inkas dosáhly v roce 2008, kdy byl zaznamenán růst o téměř 27 %. Z hlediska růstu hodnot všech transakcí v rámci systému CERTIS se do výsledných hodnot o mnoho výrazněji promítly změny v úhradách, protože ty mají na celkových hodnotách transakcí podstatný podíl. Celkem tedy v České republice hodnoty plateb rostly od roku 2006 do roku 2008, přičemž tempo růstu se postupně snižovalo. V roce 2009 pak byl zaznamenán pokles hodnot o 19 %.

Tabulka č. 22: Tempo růstu hodnoty plateb v systému CERTIS

Tempo růstu (%)	2006	2007	2008	2009
Úhrady	29,49	17,78	3,74	-19,22
Inkasa	15,94	21,73	26,73	-1,20
Celkem	**29,49**	**17,78**	**3,75**	**-19,21**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Tempa růstu hodnot v nizozemských platebních systémech jsou obsahem tabulky č. 23. Nejzajímavějším vývojem bezesporu prošly hodnoty úhrad. Od téměř nulového růstu v roce 2006, se růst jejich hodnot zvyšoval přes 22 % v roce 2007 až do roku 2008, kdy se jednalo o téměř 91% nárůst hodnoty. Tento nárůst mohl vzniknout v souvislosti se zmatkem na finančním trhu, který doprovázel krizi. V roce 2009 již úhrady rostly jen o 11 %.

Inkasa ve sledovaném období zaznamenala růst v každém roce o přibližně 10 % s jedním velkým poklesem o 9,36 % v roce 2009. Tempo růstu hodnot plateb kartou postupně klesalo z růstu 9,6 % v roce 2006 až po růst 2 % v roce 2009. Nejstabilnější hodnotu provedených transakcí mají bezpochyby výběry z bankomatu, které v jednotlivých letech rostly mezi -0,6 a 6,55 %.

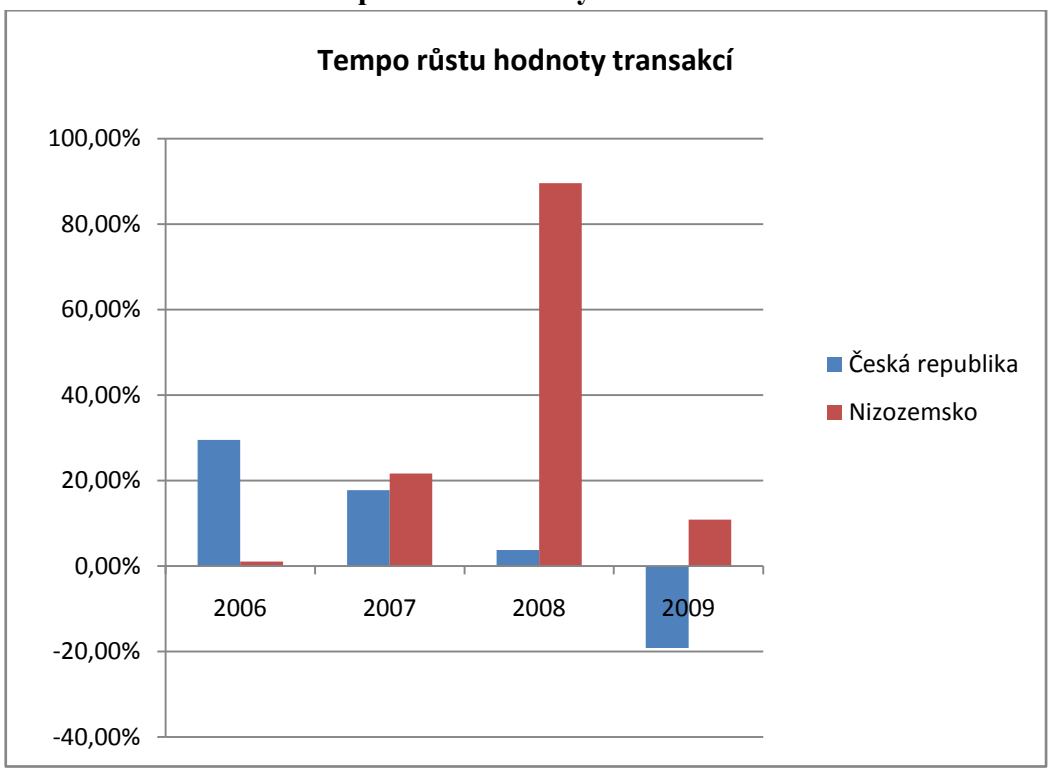
Tabulka č. 23: Tempo růstu hodnoty plateb v Nizozemsku

Tempo růstu (%)	2006	2007	2008	2009
Úhrady	0,90	21,93	90,85	11,04
Inkasa	9,82	7,65	11,00	-9,36
Platby kartou	9,59	10,82	6,97	1,97
Výběry z bankomatu	4,68	6,55	4,76	-0,59
Celkem	**1,04%**	**21,68**	**89,57**	**10,88**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Na grafu č. 13 je vidět porovnání tempa růstu mezi Českou republikou a Nizozemskem. Česká republika vykazuje stabilní (téměř lineární) pokles, zatímco Nizozemský vývoj je značně kolísavý.

Graf č. 13: Porovnání tempa růstu hodnoty transakcí

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Na konec rozboru hodnot transakcí jsem připravil data o objemech transakcí vztažených k HDP v jednotlivých zemích a k počtu jejich obyvatel.

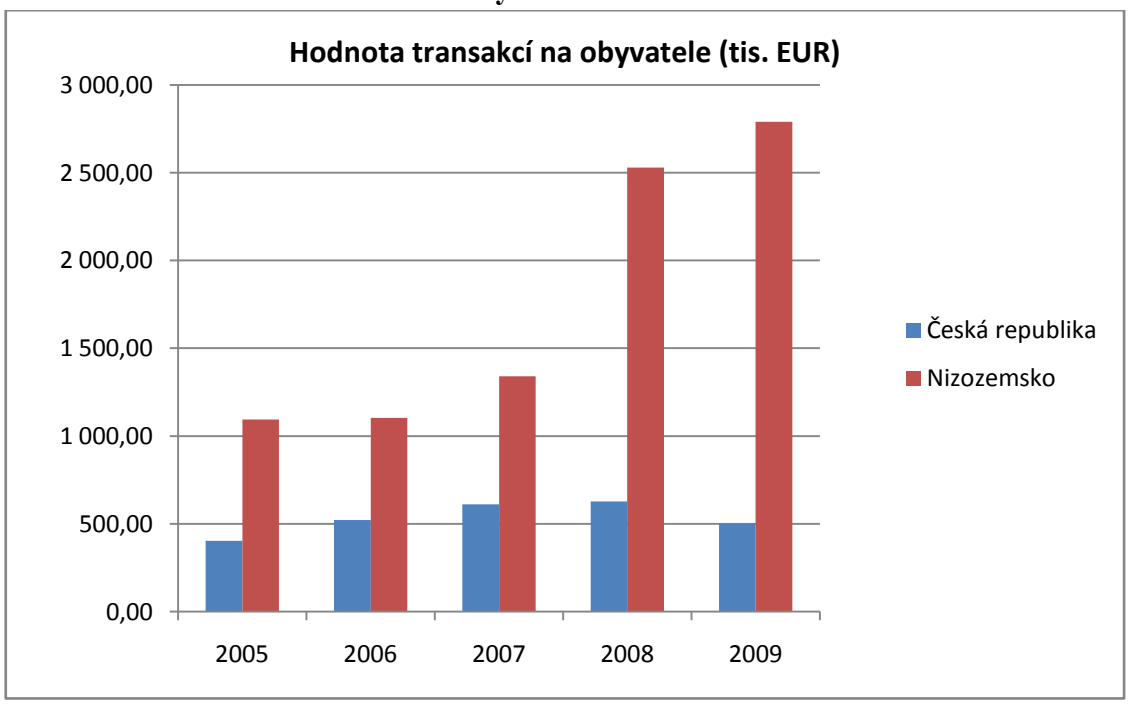
První tabulka porovnává hodnoty transakcí v jednotlivých letech přepočítané na jednoho obyvatele. V České republice průměrně roční hodnota transakcí na osobu dosahovala 532,65 tisíc euro, zatímco v Nizozemsko to bylo více než 3 krát více, tedy 1,77 milionu euro. Zatímco v Nizozemsku tato hodnota stále stoupala, v České republice tomu tak bylo pouze do roku 2008. V roce 2009 byl v ČR zaznamenán pokles. Tyto údaje jsou vidět i v grafu č. 14.

Tabulka č. 24: Hodnota transakcí na obyvatele

Hodnota plateb na obyvatele (v tis. EUR)	2005	2006	2007	2008	2009	Průměr
Česká republika	403,49	520,80	610,09	626,47	502,39	**532,65**
Nizozemsko	1 093,83	1 103,59	1 339,86	2 530,36	2 790,89	**1771,71**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Graf č. 14: Hodnota transakcí na obyvatele

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

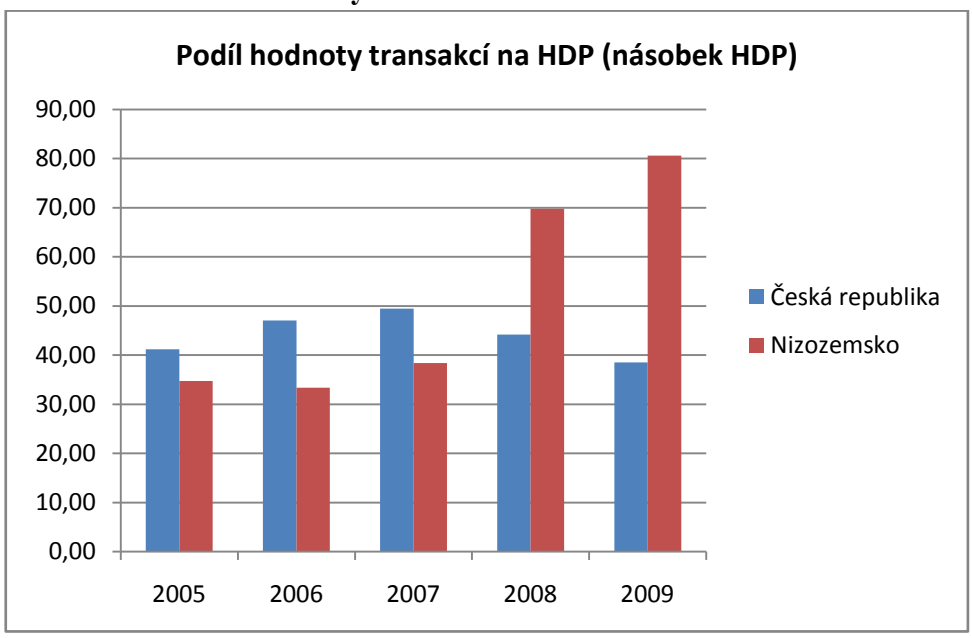
V další tabulce a grafu je uveden podíl hodnoty transakcí na HDP v jednotlivých zemích. Z čísel zanesených v tabulce č. 25 je zřejmé, že hodnoty transakcí dosahovaly desetinásobků ročních HDP, a to v případě obou analyzovaných zemí. Zatímco v letech 2005 až 2007 byl tento poměr vyšší pro ČR, v letech 2008 a 2009 značně vzrostla hodnota transakcí v Nizozemsku a to způsobilo velký nárůst hodnoty v poměru k HDP. Z hlediska průměru za celé sledované období vyšší hodnoty dosáhlo Nizozemsko s 51,39 násobkem HDP. ČR v tomto ohledu zpracovala průměrně za rok 44,07 násobek HDP. Stejná data jsou vynesena i do grafu č. 15.

Tabulka č. 25: Poměr hodnoty transakcí a HDP

	2005	2006	2007	2008	2009	Průměr
Česká republika	41,21	47,03	49,46	44,18	38,48	**44,07**
Nizozemsko	34,76	33,38	38,38	69,77	80,64	**51,39**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Graf č. 15: Poměr hodnoty transakcí a HDP

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Následující dvě tabulky analyzují průměrné hodnoty jedné transakce v jednotlivých letech, průměrné hodnoty za celé sledované období a tyto hodnoty jsou k dispozici pro jednotlivé druhy transakcí i průměrně ze všech druhů.

Průměrná hodnota všech transakcí za sledované období byla vyšší v ČR (13 528,65 euro) než v Nizozemsku (7 481,79 euro). Vyšší hodnota českých transakcí je nejspíše způsobena nedostatečným rozlišením českých transakcí na jednotlivé druhy (platby kartou, výběry z bankomatu). Pokud se podíváme na jednotlivé typy plateb, tak podle očekávání jsou v obou státech nejvyšší hodnoty zaznamenány u úhrad, 14 356,87 euro v České republice a 29 864,35 euro v Nizozemsku. V případě Nizozemska, kde máme k dispozici data i za platby kartou a výběry z bankomatů, vidíme, že tyto hodnoty by mohly odpovídat realitě. Průměrná hodnota výběru v bankomatu za celé sledované období vyšla 93,81 euro, stejná hodnota pro platbu kartou pak byla 43,21 euro.

Tabulka č. 26: Průměrná hodnota transakce - ČR

EUR	2005	2006	2007	2008	2009	Průměr
Úhrady	12 216,95	14 814,86	16 269,24	15 980,02	12 503,28	**14 356,87**
Inkasa	106,05	107,07	112,18	128,32	119,67	**114,66**
Celkem	**11 597,87**	**14 009,45**	**15 315,24**	**15 001,02**	**11 719,68**	**13 528,65**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Tabulka č. 27: Průměrná hodnota transakce - Nizozemsko

EUR	2005	2006	2007	2008	2009	Průměr
Úhrady	20 550,92	19 221,05	22 506,03	40 967,12	46 076,61	**29 864,35**
Inkasa	230,43	242,69	250,09	271,92	237,89	**246,60**
Platby kartou	45,24	44,70	43,99	42,78	39,33	**43,21**
Výběry z bankomatu	93,38	92,99	93,67	94,61	94,40	**93,81**
Celkem	**5 448,17**	**5 102,42**	**5 761,32**	**10 280,92**	**10 816,13**	**7481,79**

Zdroj: Vlastní zpracování na základě (15,16) European Central Bank. *Payment Statistics.*

Závěr

Platební styk prošel od dob svých počátků velkými změnami. Jednou z podstatných součástí platebního styku jsou bezesporu mezibankovní platební systémy, kterým jsem se věnoval v mé diplomové práci. I v platebních systémech byl v posledních letech zaznamenán značný pokrok, hlavně v souvislosti s moderními technologiemi, které tento pokrok umožnily. Cílem práce bylo analyzovat platební systém v České republice a Nizozemsku se zaměřením na mezibankovní převody. Dle mého názoru byl cíl diplomové práce splněn.

V první kapitole jsem se zabýval základní charakteristikou platebních systémů a různými možnostmi jejich dělení. Jednalo se o dělení podle z hlediska přesahu přes hranice banky, kde jsou buď vnitrobankovní, nebo mezibankovní systémy, kterými jsem se hlavně zabýval v mé diplomové práci. Dále zde byla provedena charakteristika dělení z hlediska organizační struktury na volně a pevně organizovanou strukturu. Volně organizovaná struktura (systém korespondenčních bank) byla v minulosti využívána nejen pro platby mezi bankami z různých zemí, ale i pro platby v rámci jednoho státu. Pevně organizovaná struktura, která se dnes nazývá „platebním systémem“ v mnoha případech nahradila korespondenční platební styk. Ten byl nahrazen nejen ve vnitrostátním platebním styku, ale díky mezinárodním platebním systémům i v mezinárodním platebním styku. Z hlediska principu zúčtování a vypořádání závazků jsem rozdělil platební systémy na brutto a netto systémy. Ve vyspělých státech je často několik platebních systémů, z nichž některé fungují na netto principu a některé na brutto principu. V případě velkoobjemových platebních systémů je většinou využíván brutto princip, stejně tak jako netto princip v případě retailových platebních systémů. Není to však pravidlo, kterým by se provozovatelé platebních systémů museli řídit. V České republice je pouze jeden platební systém CERTIS, který pracuje na brutto principu. V Nizozemsku jsou pak dva platební systémy, z nichž ten velkoobjemový, TARGET2-NL, pracuje na brutto principu a retailový Equens na netto principu. Brutto i netto systémy mají každý své výhody i nevýhody, které vycházejí právě z principu jejich fungování. Jedná se o rychlost provedení příkazu, požadavky na likviditu a náchylnost k rizikům.

Právě riziky jsem se zabýval v další části kapitoly 1. Stejně jako v každé životní situaci je důležité nejdříve možná rizika identifikovat, teprve pak se můžeme zabývat jejich

zmírňováním nebo vytvářením ochranných „polštářů“. Z rozdělení na netto a brutto systémy vyplývají mezi jinými dva druhy rizik. Jedná se o riziko úvěrové, které je charakteristické pro netto systémy a riziko likvidity, které je naopak přítomné u brutto systémů. V této kapitole jsem se kromě výčtu rizik ohrožujících platební systémy zabýval řízením těchto rizik v obou hlavních typech platebních systémů. U obou typů systémů by měly být dobře stanovené podmínky pro udělení licence, u brutto systémů by měli účastníci mít možnost čerpat dodatečnou likviditu. Dalším možným opatřením pro snížení náročnosti na likviditu je zavedení prvku započtení, kdy se brutto systém mění na hybridní. Netto systémy by pak měly být chráněny proti rizikům různými limity na velikost plateb nebo limity na kreditní nebo debetní pozice, které jsou sledovány bilaterálně nebo multilaterálně. Kromě zmíněných rizik musí provozovatelé identifikovat a odpovídajícím způsobem řídit operační riziko.

Další podkapitolu jsem věnoval společnosti S.W.I.F.T. - jakožto prostředku pro celosvětový přenos platebních informací. Společnost prošla od svého založení v 70. letech 20. století významným rozvojem, kdy nyní zajišťuje přenos zpráv pro více než 9700 bankovních organizací, obchodníků s cennými papíry a firemními zákazníky z 209 zemí světa. V současné době S.W.I.F.T. přenáší kolem 4 miliard zpráv ročně. V této části jsem rozebral základní součásti „swiftové“ zprávy a popsal skladbu swiftové adresy (BIC kódu), která tvoří unikátní mezinárodní identifikační kód subjektu podle normy ISO.

Kapitola 2 je věnována právní úpravě související s platebními systémy v Evropské unii. Národní právní úpravy v rámci EU musí mít v sobě implementovány směrnice EU. Co se týče nařízení, ty vstupují ve členských státech v platnost, aniž by byly implementovány do konkrétních zákonů. Mezi nejdůležitější směrnice a nařízení patří ty, které upravují oblasti jako usnadnění a zefektivnění přeshraničních převodů v rámci EU, neodvolatelnost zúčtování a zabránění využívání platebních systémů pro praní špinavých peněz a financování terorismu.

Kapitoly 3 a 4 se zabývají podrobnou charakteristikou platebních systémů v České republice a v Nizozemsku. Mezi hlavní rozdíly, od kterých se odvíjí odlišnosti jednotlivých zemí je skutečnost, že Česká republika, narozdíl od Nizozemska, není součástí eurozóny. V Nizozemsku je pro velkoobjemové transakce využíván systém TARGET2-NL, který je součástí transevropského systému TARGET2. Je provozován

nizozemskou centrální bankou (DNB) a v rámci území státu s ním v součinnosti pracuje retailový platební systém Equens. V České republice existuje pouze platební systém CERTIS provozovaný ČNB, který nemá žádné vymezení z hlediska retailových a velkoobjemových transakcí, zpracovává oba druhy. Systém provádí transakce v českých korunách. Z hlediska účastníků jednotlivých systémů je situace podobná, jak systém CERTIS, tak TARGET2 umožňují přímé i nepřímé účastnictví (tzv. „třetí strany“ v systému CERTIS), kromě toho v TARGET2 je možné do systému přistupovat díky adresovatelnému BIC a multi-adresnímu přístupu, který umožňuje sdílet přímé členství v systému v rámci skupiny bank. Oba platební systémy fungují na principu RTGS. Nizozemského retailového systému Equens se účastní pouze přímí účastníci a systém funguje na principu multilaterálního netto zúčtování.

Poslední kapitola se zabývá analýzou platebních systémů Nizozemska a České republiky na základě statistických dat vydaných Evropskou centrální bankou. Jedná se o analýzu na základě zvolených kritérií, kterými byly: počet účastníků, počet transakcí a hodnota transakcí v jednotlivých systémech. Dále se jednalo o následující relativní ukazatele: tempo růstu počtu a hodnot transakcí, hodnota transakcí na obyvatele, poměr hodnoty transakcí na HDP. Tato analýza dává čtenáři přehled o tom, jaké jsou rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a systémy. Zaměřil jsem se na pětileté období od roku 2005 do roku 2009, ke kterému jsem měl dostatek srovnatelných údajů pro obě země.

Ze srovnání výkonů ekonomik dvou porovnávaných zemí vychází lépe Nizozemsko, které mělo HDP vždy několikrát vyšší než ČR v celém sledovaném období. Při přepočtu HDP na osobu vyšla podobná čísla, např. v roce 2009 byl v Nizozemsku HDP na osobu 2,7 krát vyšší, než v ČR. Na druhou stranu je zde vidět pomalé dotahování České republiky.

Co se týče institucí, které poskytují platební služby, v Nizozemsku jich je provozováno mnohem více, než v České republice. Velká většina těchto institucí je tvořena bankami, které sídlí v dané zemi. Rozdíl mezi oběma zeměmi bude nejspíše vycházet z historického vývoje, kdy do roku 1989 v ČR fungovalo jen několik málo specializovaných bank. Vyšší číslo kontaktních míst než Nizozemsku je dle mého názoru způsobeno v Česku tradicí, nižší technologickou vyspělostí bank a nižší poptávkou po elektronickém řízení účtu ze strany klientů. O tom vypovídají vysoká čísla vkladních knížek používaných až dodnes.

Přibližně desetinásobné počty transakcí v Nizozemsku oproti České republice, nejsou reálným obrazem skutečného stavu. Statistiky totiž v případě systému CERTIS neuvádějí počty transakcí provedených kartou a bankomaty. Je to způsobeno tím, že CERTIS je ve statistikách veden jako velkoobjemový systém, které tyto transakce neprovádějí. Hodnotnější je tedy porovnání temp růstu počtu transakcí mezi zeměmi. Ve velké části sledovaného období bylo tempo růstu u obou zemí srovnatelné s tím, že Nizozemsko mělo růst o něco málo rychlejší. V roce 2009 byl tento rozdíl ještě markantnější. Růst počtu transakcí byl největší v případě plateb kartou v Nizozemsku. Dá se předpokládat, že tento růst bude pokračovat i v budoucnu, přičemž v České republice je v tomto směru určitý nevyužitý prostor.

Hodnoty převodů se v obou zemích vyvíjejí celkem odlišně. Obrovský nárůst hodnot transakcí v Nizozemsku v roce 2008 je z velké části způsoben růstem úhrad v systému TARGET2-NL, který byl pravděpodobně důsledkem přechodu ze systému TOP na TARGET2 a nejistoty na finančních trzích v období krize. Tomu odpovídá i vysoká hodnota transakcí v průměru na jednoho obyvatele v Nizozemsku. Ve snaze o očištění hodnot transakcí o rozdíly v ekonomické vyspělosti zemí, jsem hodnoty transakcí vyjádřil v poměru k HDP jednotlivých zemí. Ze srovnání je zřejmé, že Česká republika měla, alespoň v prvních třech sledovaných letech vyšší hodnoty, než Nizozemsko, což svědčí o vyrovnanosti platebních systémů. Uvedené hodnoty převodů poměrně k HDP poukazují na velkou důležitost platebních systémů.

Vzhledem k provedené analýze a k předpokladu, že v nejbližších letech v platebních systémech neproběhnou podstatné změny, jsem názoru, že se platební systém v České republice bude vyvíjet podobným způsobem, jako se vyvíjel doposud, a nadále se bude přibližovat k tomu nizozemskému. Budou tedy pravděpodobně růst jak hodnoty, tak počty transakcí, případně klesat počty kontaktních míst. Je možné, že zde vznikne další platební systém, velkoobjemový, nebo retailový, který by fungoval po boku dosavadního jediného systému provozovaného ČNB. Pokud by Česká republika vstoupila v blízké budoucnosti do eurozóny, což v jejím současném stavu je nejisté, CERTIS by byl pravděpodobně nahrazen součástí systému TARGET2 a případný retailový platební systém by mohl být přeměněn na transakce v eurech nebo by se, jako v případě Nizozemska propojil s některým zahraničním systémem.

Seznam použitých informačních zdrojů

1) Polouček, Stanislav a kol. *Bankovnictví, 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2006.
2) Schlossberger, Otakar a Soldánová, Marcela. *Platební styk, 4. vydání.* Praha: BIVŠ, 2004.
3) Jílek, Josef. *Peníze a měnová politika, 1. vydání.* Praha: GRADA Publishing, a.s., 2004.
4) Dvořák, Petr. *Bankovnictví pro bankéře a klienty, 3. přepracované a rozšířené vydání.* Praha: Linde Praha, a.s., 2005.
5) Karpíšková, Dana. *Analýza platebních systémů v České a v Irské republice.* Praha: VŠE Praha, 2010.
6) Bocková, Beáta. *Integrace systému mezibankovního platebního styku v České republice do systému EU.* Brno: Masarykova univerzita, 2011.
7) European Central Bank. *The Payment System.* 2010.
8) SWIFT. *Annual Review.* 2010
9) SWIFT. *SWIFT History.* http://www.swift.com/about_swift/company_information/swift_history.page?
10) SWIFT. *List of Messages.* 2008. http://www.swift.com/resources/documents/standards_inventory_of_messages.pdf
11) European Central Bank. *Rozhodnutí Evropské centrální banky ECB/2010/19.* 2010. http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_29020101106cs00530055.pdf
12) European Central Bank. *Blue Book.* 2007.
13) European Central Bank. *TARGET2.* http://www.ecb.europa.eu/paym/t2/html/index.en.html
14) European Central Bank. *From TARGET to TARGET2, Innovation and Transformation.* 2006. http://www.ecb.int/pub/pdf/other/target2_2006en.pdf
15) European Central Bank. *Payment Statistics: Netherlands.* *http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000001977*
16) European Central Bank. *Payment Statistics: Czech tepublic.* http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000001947
17) SWIFT. http://www.swift.com

18) Jopek, David. *Právní regulace bezhotovostního platebního styku.* 2007. http://pravniradce.ihned.cz/c1-22286300-pravni-regulace-bezhotovostniho-platebniho-styku

19) Fialová, Běla. *Nový zákon o platebním styku zrychlí převody a zruší některé poplatky.* http://finance.idnes.cz/novy-zakon-o-platebnim-styku-zrychli-prevody-a-zrusi-nektere-poplatky-13n-/bank.aspx?c=A090901_150407_bank_fib

20) Mašková, Monika. *Nový zákon o platebním styku.* http://www.epravo.cz/top/clanky/novy-zakon-o-platebnim-styku-57207.html

21) Skolek, Tomáš. *Nový zákon o platebním styku přichází.* http://www.finance.cz/zpravy/finance/239183-novy-zakon-o-platebnim-styku-prichazi/

22) Skalková, Olga. *Na zrušených vkladních knížkách ČS stále leží miliardy.* http://byznys.ihned.cz/c1-25990580-na-zrusenych-vkladnich-knizkach-cs-stale-lezi-miliardy

23) ČNB. http://www.cnb.cz

24) De Nederlandsche Bank. http://www.dnb.nl

25) ČNB. *Vybrané předpisy vztahující se k platebnímu styku.* http://www.cnb.cz/cs/legislativa/platebni_styk/index.html

26) ČNB. *Popis systému CERTIS.* http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html

27) ČNB. *Pravidla platebního systému CERTIS, verze 2.* 2011.

28) ČNB. *Číselník účastníků platebního styku v České republice, verze 145.* 2011. http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/platebni_styk/ucty_kody_bank/download/kody_bank_CR.pdf

29) ČNB. *Ceník peněžních a obchodních služeb České národní banky.* 2011. http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/cenik/cenik_cast_V.pdf

30) ČNB. *Průběh mezibankovního převodu peněžních prostředků (úhrady) v českých korunách (CZK).* http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/mezibank_prevody_schema.html

31) Equens. *Service Catalogue.* 2009. http://www.equens.com/Images/Service%20Catalogue%20Non-SEPA%20Portfolio%202.0.pdf
32) Sydbank. *Country Profile: Netherlands.* 2008. http://www.sydbank.de/inc/pdf/landerapporter/netherlands.pdf
33) FATF. *Mutual Evaluation Report: Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism.* 2011. http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/62/43/47665113.pdf
34) Směrnice 2007/64/ES, o platebních službách na vnitřním trhu
35) Směrnice 98/26/ES, o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998L0026:cs:HTML
36) Směrnice 2009/44/ES
37) Nařízení (ES) 924/2009, o přeshraničních platbách ve Společenství
38) Nařízení (ES) 2560/2001, o přeshraničních platbách v eurech
39) Nařízení (ES) 1781/2006, o informacích o plátci doprovázejících převody peněžních prostředků
40) Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku
41) Zákon č. 139/2011 Sb., o platebním styku
42) Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti
43) European Central Bank. *Information Guide for TARGET2 Users. 2009*

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Hlavní platební systémy v Eurozóně a ve státech G10 16
Tabulka č. 2: Skupiny textových polí ve swiftové zprávě 23
Tabulka č. 3: Číselník účastníků systému CERTIS 35
Tabulka č. 4: Cena vstupní neprioritní položky 37
Tabulka č. 5: Cena vstupní prioritní položky 38
Tabulka č. 6: Seznam účastníků TARGET2 v Nizozemsku 43
Tabulka č. 7: Ceník transakcí TARGET2 46
Tabulka č. 8: Srovnání základních ukazatelů 53
Tabulka č. 9: Srovnání základních ukazatelů – pokračování 53
Tabulka č. 10: Počet institucí nabízejících platební služby 55
Tabulka č. 11: Účastníci platebních systémů 57
Tabulka č. 12: Počet plateb zpracovaných systémem TARGET2-NL 59
Tabulka č. 13: Počet plateb zpracovaných retailovým systémem Equens 60
Tabulka č. 14: Počet plateb na území Nizozemska 61
Tabulka č. 15: Počet plateb zpracovaných systémem CERTIS 62
Tabulka č. 16: Tempo růstu množství plateb v systému CERTIS 63
Tabulka č. 17: Tempo růstu množství plateb v nizozemských platebních systémech 64
Tabulka č. 18: Hodnota plateb v systému TARGET2-NL 66
Tabulka č. 19: Hodnota plateb v systému Equens 67
Tabulka č. 20: Hodnota plateb na území Nizozemska 68
Tabulka č. 21: Hodnota plateb v systému CERTIS 69
Tabulka č. 22: Tempo růstu hodnoty plateb v systému CERTIS 71
Tabulka č. 23: Tempo růstu hodnoty plateb v Nizozemsku 71
Tabulka č. 24: Hodnota transakcí na obyvatele 73
Tabulka č. 25: Poměr hodnoty transakcí a HDP 74
Tabulka č. 26: Průměrná hodnota transakce - ČR 75
Tabulka č. 27: Průměrná hodnota transakce - Nizozemsko 75

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj HDP 54
Graf č. 2: Instituce poskytující platební služby 55
Graf č. 3: Počet účastníků v platebních systémech 58
Graf č. 4: Počet plateb zpracovaných systémem TARGET2-NL 60
Graf č. 5: Počet plateb zpracovaných retailovým systémem Equens 61
Graf č. 6: Počet plateb zpracovaných systémem CERTIS 62
Graf č. 7: Mezistátní srovnání počtu transakcí 63
Graf č. 8: Porovnání tempa růstu počtu transakcí 65
Graf č. 9: Hodnota plateb v systému TARGET2-NL 67
Graf č. 10: Hodnota plateb v systému Equens 68
Graf č. 11: Hodnota plateb v systému CERTIS 69
Graf č. 12: Hodnota plateb na území Nizozemska a České republiky 70
Graf č. 13: Porovnání tempa růstu hodnoty transakcí 72
Graf č. 14: Hodnota transakcí na obyvatele 73
Graf č. 15: Poměr hodnoty transakcí a HDP 74

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Zúčtování čisté pozice účastníků v multilaterálním netto systému 12

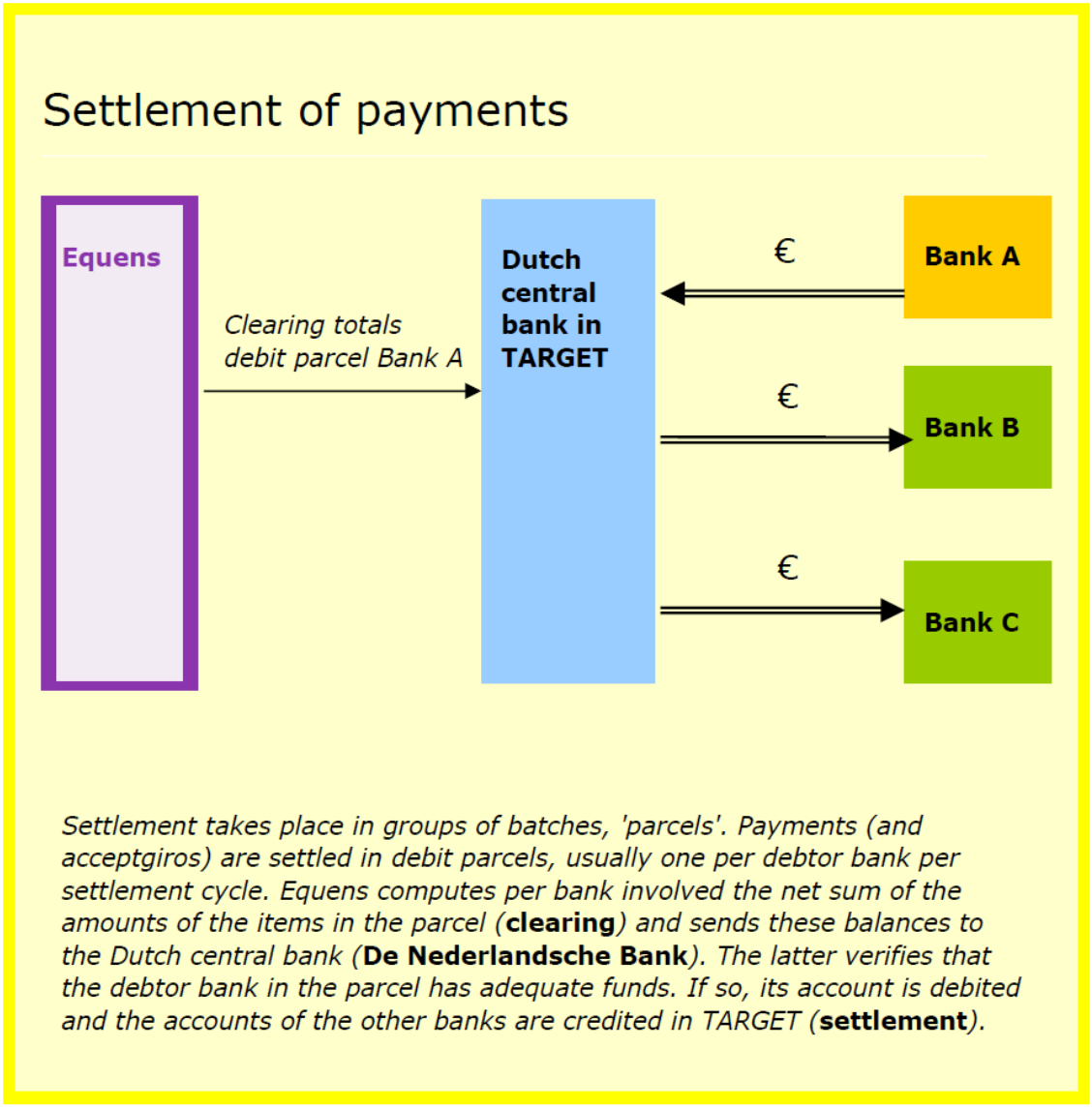
Přílohy

Příloha č. 1: CERTIS, schéma mezibankovního převodu peněžních prostředků

Plátce	
Zadá příkaz ke standardní nebo spěšné (expresní) úhradě své bance – přímé bankovnictví, písemný příkaz (sběrný box, přepážka)	
Banka plátce	
Vloží písemný příkaz k úhradě do interního systému banky	Příkaz k úhradě z přímého bankovnictví (elektronické bankovnictví, homebanking, internet, mobil) je vložen přímo do interního systému banky.
Zpracuje příkaz k úhradě ve svém interním systému – zajistí odepsání prostředků z účtu plátce	
Vytvoří a odešle data s úhradou do systému CERTIS za účelem připsání platby na účet banky příjemce	Banka plátce je povinna připsat částku převodu ve prospěch účtu banky příjemce v systému CERTIS nejpozději do konce následujícího pracovního dne po okamžiku přijetí platebního příkazu (okamžik přijetí definuje banka plátce ve smluvních podmínkách s klientem).
Systém CERTIS (ČNB) Účty bank pro mezibankovní platební styk jsou v ČNB vedeny v systému CERTIS. Zpracování v systému CERTIS je mírně odlišné pro spěšné platby a pro standardní platby.	
Zajistí příjem a zpracování dat s úhradou od banky plátce	V systému CERTIS dojde v účetním dni vždy ke zpracování všech přijatých plateb (nekryté jsou vráceny bance plátce).
Provede kontrolu krytí na straně banky plátce a zajistí převod prostředků z účtu banky plátce na účet banky příjemce	Platba je připsána na účet banky příjemce jen tehdy, má-li banka plátce na svém účtu v systému CERTIS dostatek prostředků: spěšná úhrada obvykle do 10 vteřin po přijetí dat, standardní úhrada v průběhu několika minut (při velkém množství plateb může platba čekat ve vstupní frontě). Systém CERTIS je schopen zaúčtovat cca 1,5 milionu plateb za hodinu. Účtování probíhá v pracovních dnech od 0:00 hod. do 16:00 hod.
Vytvoří a odešle data s úhradou bance příjemce	Informace o připsaných platbách jsou odesílány bance příjemce v průběhu účetního dne každou hodinu, spěšné platby jsou odesílány každých 10 minut.
Banka příjemce	
Provede příjem a zpracování dat s úhradou ze systému CERTIS	
Připíše prostředky na účet příjemce	Banka příjemce je povinna připsat částku převodu ve prospěch účtu příjemce neprodleně poté, kdy byla částka převodu připsána na její účet v systému CERTIS.
Příjemce	
Prostředky jsou k dispozici po připsání částky na účet příjemce	

Zdroj: (23) ČNB, http://www.cnb.cz

Příloha č. 2: Equens, schéma mezibankovního převodu peněžních prostředků

Zdroj: (31) Equens. *Service Catalogue.* 2009.